

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Zdravotně sociální fakulta

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**OBČANÉ S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM
NA ÚZEMÍ ČESKÝCH BUDĚJOVIC**

Autor práce:	Vlasta Holzäpfelová
Studijní program:	Sociální politika a sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Vedoucí práce:	Ing. Lucie Kozlová, Ph.D.
Datum odevzdání práce:	2013

Abstrakt

Údaj o místu trvalého pobytu je pro každého občana České republiky velmi nezbytným údajem, neboť je úzce spjat s některými uplatňovanými právy a povinnostmi. Místem trvalého pobytu se rozumí adresa pobytu občana v České republice, který může mít tuto adresu přihlášenou jen v jednom místě, obvykle tam, kde má rodinu, byt nebo zaměstnání. Místo trvalého bydliště ovšem nemusí mít nic společného se skutečným místem pobytu a v bakalářské práci je poukázáno na tuto realitu, která velmi často komplikuje životní situaci občana.

Počátky vzniku a účelu trvalého pobytu jsou zkoumány z pohledu historického v návaznosti na tzv. domovské právo, které v mnohém položilo základ pro současný stav institutu trvalého pobytu. Historickou exkursí je také poukázáno na prameny poskytovaného sociálního zaopatření ve spojení s domovskou příslušností.

Námět bakalářské práce se zabývá přesným legislativním vymezením soudobého trvalého pobytu na našem území a poměrně novým jevem v historii evidence obyvatel České republiky, možností úředně zrušeného trvalého pobytu za předpokladu, že tato adresa neodpovídá místu, kde se občan skutečně zdržuje. Rozhodnutím příslušného městského úřadu je trvalý pobyt občanovi zrušen v případě, že přihlášení do trvalého bydliště bylo provedeno na základě neplatných nebo padělaných dokladů, další příčinou zrušení je pobyt v nevyhovujícím objektu z důvodu hygienických či stavebně statických a v neposlední řadě je trvalý pobyt zrušen na základě podané žádosti majitelem či pronájemcem objektu, v němž jsou přihlášeny osoby, které zde již nebydlí. Zrušení trvalého pobytu postupuje formou správního řízení a v jeho průběhu je občan, který se nezdržuje ve svém bydlišti vyzván, aby se dobrovolně přihlásil na základě platného užívacího práva na jinou adresu, jestliže tak neučiní v určené lhůtě, je mu trvalý pobyt úředně zrušen, následně přihlášen na adresu pouze evidenční a místem jeho trvalého pobytu se poté stane sídlo ohlašovny příslušného městského úřadu, v jejímž územním obvodu mu byl trvalý pobyt zrušen.

Otázka zrušeného trvalého pobytu s sebou přináší mnoho aspektů v kontextu s dostupností sociálního bydlení a vzniku sociálně vyloučených lokalit. Velmi zajímavým indikátorem se jeví skutečnost, ze které vyplývá určitá souvislost úředně zrušeného trvalého pobytu a zvýšené kriminality na vybraném území města České Budějovice.

Záležitost úředně zrušeného trvalého pobytu ovšem souvisí především s fenoménem bezdomovectví. Účelem je zachytit některé příčiny vedoucí k tomuto sociálnímu jevu, dále prostudovat důvody úředně zrušeného trvalého pobytu a upozornit, do jaké míry bezdomovectví a úředně zrušený trvalý pobyt spolu koreluje.

Snahou je poukázat na skutečnost, že všichni občané s úředně zrušeným trvalým pobytem nejsou bez domova, a přesto jsou to lidé, kteří řeší nezbytné záležitosti. Je třeba si uvědomit, že za každým zrušeným trvalým pobytem občana se prolíná jeden až dva měsíce správního řízení, v němž se často odráží naléhavé životní, existenční obavy, které mnohdy mají společného závažného jmenovatele, např. domácí násilí, nezaměstnanost, rozpad rodiny, narušené vztahy mezi dětmi a rodiči.

Posláním je také posouzení institutu trvalého pobytu, neboť současná legislativní úprava jej značně provázala s uplatňováním práv i povinností. Úkolem je zhodnotit v jakých životních situacích je přihlášení k trvalému pobytu nezbytné.

Bakalářská práce je zaměřena na oblast území města Českých Budějovic, jejím cílem je zmapovat strukturu složení občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem na jeho území z hlediska genderu. Genderová otázka se projevuje ve všech oblastech moderní společnosti a do bezdomovectví se promítají rozdíly mezi mužem a ženou také. Otázkou genderu jako sociálního konstruktů se tato studie zabývá především s ohledem zkoumání příčin zrušení trvalého pobytu dotýkajících se obou pohlaví.

Dalším záměrem je také zjistit, ze kterých městských částí Českých Budějovic jsou nejčastěji podávány žádosti o zrušení adresy trvalého pobytu, zaměřit se na problémové segmenty města České Budějovice, prohloubit zkoumání v těchto oblastech, a mimo jiné na základě zjištěného, navrhnout prognózu počtu občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic. Zpracování demografických ukazatelů se opírá o kvantitativní výzkum, který byl proveden na základě vlastních pracovních

empirií, analýzou sekundárních dat a trendů z dokumentace o zahájených správních řízeních, jejich průběhu a dále již vydaných správních rozhodnutích o zrušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic. Následným zpracováním získaných uvedených dat, jejich zpracováním a analýzou bylo provedeno statistické vyhodnocení, které bylo založeno na kohortně komponentní projekční metodě, která vychází z pojetí populačního vývoje jako souhrnného procesu, jehož jednotlivými složkami jsou vybrané demografické ukazatele. Jako specifické statistické metody byly využity chí kvadrát test nezávislosti a metoda indexování.

Klíčová slova:

občan, trvalý pobyt, bezdomovectví, sociální bydlení, kriminalita, gender

Abstract

The permanent address (i.e. place of residence) is very important information for each citizen of the Czech Republic as it is closely linked to some asserted rights and obligations. The permanent place of residence shall be interpreted as permanent address of a citizen of the Czech Republic who may have registered permanent address only in one place, usually where he/she has his/her family, flat or job. The permanent address location, however, does not have to be connected with the real place of residence and the bachelor thesis focuses on this reality, which often complicates citizens' lives.

The origin and purpose of permanent address is investigated from the historical point of view with links to the right of domicile, having laid the foundation for the present state of the institute of permanent address (residence). The historical excursus refers also to the sources of provided social security in connection with the domicile pertaining to a certain location.

The bachelor thesis deals with the exact legislative definition of the present permanent address on our territory and with a relatively new phenomenon in the history of Czech Republic's citizen registration, the possibility of official permanent residence, i.e. address cancellation if the address does not correspond with the place where a citizen really lives. By the decision of the respective Town Authority, the permanent residence (address) of the citizen is cancelled if registration of the permanent address was made based on invalid or forged documents, another cause of cancellation is the stay in the non-corresponding building for hygienic or constructional and static reasons and last but not least the permanent address may be cancelled based on the application lodged by the owner or lessor of the building were the persons are registered not living here any more.

The cancellation of the permanent address is performed in the form of the administrative procedure and during this, the citizen, not living in his/her domicile is asked to get voluntarily registered, based on the valid right of usage to another address and if he does not do it in the determined term, his permanent address is cancelled

officially, subsequently he is registered only to „registration“ address and the place of his permanent address becomes the place of registration office of the respective Town Authority in the territorial district of which his/her permanent address was cancelled.

The issue of permanent address cancellation brings numerous aspects not only in the context of the availability of social housing and establishment of socially excluded localities. A very important indicator appears to be the fact from which follows a certain connection between the officially cancelled permanent address and the increased criminality at the certain selected territory of the town of České Budějovice.

The issue of official permanent address cancellation is connected first of all with the phenomenon of homelessness. The purpose is to describe some causes leading to this social phenomenon, moreover to study the reasons of the officially cancelled permanent address and to investigate to what extent the homelessness and the officially cancelled permanent address correlate.

The effort is to refer to the fact that all the citizens with the officially cancelled permanent address are not homeless, these are people solving urgent matters. We should realize that one to two months of the administrative procedure are behind each cancelled permanent address; this time involves very urgent existential problems in the life caused by a serious reason as e.g. home violence, unemployment, break-up of the family, disturbed relationships between children and parents.

The aim is also the evaluation of the institute of permanent address, as the contemporary legislative regulation connected it with asserting rights and duties. The task is to evaluate, in which life situations the registration of the permanent address is necessary.

The bachelor thesis focuses on the territory of České Budějovice, its goal is to map the structure of the citizens with officially cancelled permanent address in this territory from the gender point of view. Gender issue manifests itself in all the fields of a modern society and also homelessness reflects the differences between the man and woman. The issue of gender as social construct is dealt by this study first of all in view of researching the causes of the cancellation of the permanent address concerning both sexes.

Another aim of the thesis is to find out in which parts of České Budějovice applications for permanent address cancellation are the most frequent, to focus on the problem segments of the town of České Budějovice, to deepen the investigation in these regions, and, among others, based on the established facts, to suggest the prognosis of the number of citizens with the officially cancelled permanent address on the territory of České Budějovice. The elaboration of demographic indicators is grounded on the quantitative research, performed based on the own empirical work, analysis of secondary data and trends from the documentation to initiated administrative procedures, their course and the already issued administrative decision of cancellation of the permanent address on the territory of České Budějovice. By the subsequent processing and analysis of stated data, their statistic evaluation was performed based on the cohort component projection method proceeding from the conception of the population development as comprehensive process, the individual components of which are selected demographical indicators. Also specific statistic methods as Chi-Square Test of Independence and the method of indexing were applied.

Key words:

Citizen, permanent address, homelessness, social housing, criminality, gender

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to – v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 2. května 2013

Podpis

Vlasta Holzäpfelová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí práce doc. Ing. Lucii Kozlové, Ph.D. za její odborné rady, podněty a vstřícné, citlivé vedení bakalářské práce. Dále velmi děkuji celé své rodině, manželovi i dětem za projevený respekt a nekonečnou trpělivost.

Obsah

ÚVOD	13
1 TEORETICKÉ ASPEKTY TRVALÉHO POBYTU	15
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ TRVALÉHO POBYTU	15
1.1.1 DOMOVSKÁ PŘÍSLUŠNOST	15
1.1.2 DOMOVSKÉ PRÁVO	16
1.1.3 DOMOVSKÝ LIST	17
1.1.4 NABÝVÁNÍ DOMOVSKÉHO PRÁVA	18
1.1.5 HISTORICKÁ SOCIÁLNÍ OPATŘENÍ	18
1.1.6 BEZDOMOVECTVÍ V HISTORII	20
1.1.7 ZÁNİK DOMOVSKÉHO PRÁVA	20
1.2 SOUČASNÝ TRVALÝ POBYT	21
1.2.1 TRVALÝ POBYT	22
1.2.2 PŘIHLÁŠENÍ K TRVALÉMU POBYTU	22
1.2.3 ADRESA MÍSTA TRVALÉHO POBYTU	23
1.2.4 OPRÁVNĚNOST UŽÍVACÍHO PRÁVA	23
1.2.5 ZMĚNA TRVALÉHO POBYTU	24
1.2.6 VOLBA MÍSTA TRVALÉHO POBYTU	24
1.2.7 TRVALÝ POBYT A VLASTNICKÁ PRÁVA K OBJEKTU	25
1.3 CIZINCI A JEJICH TRVALÝ POBYT NA ÚZEMÍ ČR	26
1.4 ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU	28
1.4.1 OBČAN S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM	28
1.4.2 ZÁKONNÉ PODMÍNKY ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU	28
1.4.3 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ	30
1.4.4 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU Z MOCI ÚŘEDNÍ	30
1.4.5 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU NA ŽÁDOST	31
1.4.6 ZAHÁJENÍ SPRÁVNÍHO ŘÍZENÍ	32
1.4.7 DORUČOVÁNÍ VEŘEJNOU VYHLÁŠKOU A USTANOVENÍ OPATROVNÍKA	32
1.4.8 PROTOKOLIZACE	33
1.4.9 DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY	34
1.4.10 VÝZVA PŘED VYDÁNÍM ROZHODNUTÍ A VYDÁNÍ ROZHODNUTÍ	35

1.4.11	ODVOLACÍ PROSTŘEDKY	36
1.5	PŘÍČINY A NEGATIVNÍ DOPADY ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU	37
1.5.1	PŘÍČINY A DŮVODY RUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU.....	37
1.5.2	NEGATIVNÍ DOPADY ZRUŠENÉHO TRVALÉHO POBYTU	40
1.6	BEZDOMOVECTVÍ A PODPORA SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ.....	43
1.6.1	BEZDOMOVECTVÍ	43
1.6.2	PODPORA SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ.....	45
1.6.3	SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY A ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝ TRVALÝ POBYT	48
1.6.4	GENDER A ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝ TRVALÝ POBYT	50
2	CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	52
2.1	CÍL PRÁCE.....	52
2.2	HYPOTÉZY.....	52
3	METODIKA	54
3.1	POUŽITÁ METODA	54
3.2	CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU	54
4	VÝSLEDKY	56
4.1	STRUKTURA OBČANŮ S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM NA ÚZEMÍ MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE	56
4.2	ÚZEMNÍ ROZLOŽENÍ OBČANŮ S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM V OBCI ČESKÉ BUDĚJOVICE.....	57
4.3	POČET ZAHÁJENÝCH SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU NA ÚZEMÍ MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE	63
4.4	SUMARIZACE VÝSLEDKŮ	67
5	DISKUSE	68
6	ZÁVĚR.....	73
7	KLÍČOVÁ SLOVA	74
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	75
9	PŘÍLOHY	79

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK:

atd.	a tak dále
ČB	České Budějovice
ČR	Česká republika
ES	Evropská směrnice
EU	Evropská unie
např.	například
SŘ	správní řízení
TP	trvalý pobyt
tzv.	tak zvaný/á

ÚVOD

Téma bakalářské práce „Občané s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic“ je zpracováno na základě zkušeností, které jsem získala v průběhu mého zaměstnaneckého poměru u Magistrátu města České Budějovice, nám. Přemysla Otakara II. 1, 2. V roce 2009 jsem započala vykonávat činnost v rozsáhlé oblasti rušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic a téměř tři roky jsem měla možnost být v každodenním styku s občany, kteří s různých důvodů podávali žádost o zrušení místa adresy trvalého pobytu, ale také s občany, kterým byl trvalý pobyt úředně zrušen. Po celou dobu mého pracovního působení na tomto úseku jsem se zajímala o pohnutky nebo příčiny, které vedly žadatele k podání návrhu o zrušení místa trvalého pobytu, současně jsem také sledovala trend vývoje počtu podaných žádostí z jednotlivých městských částí Českých Budějovic. Dále mě má pracovní činnost inspirovala k analýze struktury občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic, tedy zda je na tzv. úřední adrese přihlášeno více mužů nebo žen. Námět úředně zrušeného trvalého pobytu souvisí také s bezdomovectvím a otázkou podpory sociálního bydlení. Na podkladě své praxe jsem měla možnost vysledovat, že všichni občané s úředně zrušeným trvalým pobytem nejsou bezdomovci, ale i přesto řeší velmi palčivé a naléhavé životní situace.

Teoretická část mé práce je zaměřena na dostatečné objasnění institutu trvalého pobytu v České republice i z hlediska historického v souvislosti s tzv. „domovským právem“ a s ním spjatými některými právy, povinnostmi občana. Teoretickou část jsem dále zpracovala na podkladě současné platné právní úpravy, týkající se trvalého pobytu občanů České republiky a legislativně definovaných podmínek vedoucích ke zrušení trvalého pobytu na území České republiky. Praktická část bakalářské práce se opírá o kvantitativní výzkum, který byl proveden analýzou sekundárních dat a trendů z dokumentace o zahájených správních řízeních, jejich průběhu a dále již vydaných

správních rozhodnutích o zrušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic. Jejich statistickým zpracováním byly získány demografické ukazatele, které demonstrují souhrnný vývoj procesu rušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic.

1 TEORETICKÉ ASPEKTY TRVALÉHO POBYTU

1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ TRVALÉHO POBYTU

Institut místa trvalého pobytu je pro každého občana České republiky velmi důležitým údajem, a přesto, že je jen údajem registračním, pracuje s ním řada legislativních právních norem. Místem trvalého pobytu je označeno místo pobytu občana České republiky, které je uvedeno v registru obyvatel na základě jeho uvážení a rozhodnutí (zákon č. 133/2000 Sb., § 10). Údaj o místě trvalého pobytu nás neustále provází, a to i za předpokladu, že jej v průběhu života několikrát změníme. Stal se součástí multilaterálních životních situací a je předpokladem pro občanem uplatňovaná rozmanitá práva a povinnosti. Současné právní aspekty provázané s institutem trvalého pobytu lze dohledat a pochopit především na základě historických pramenů.

1.1.1 DOMOVSKÁ PŘÍSLUŠNOST

Původ současného trvalého pobytu sahá hluboko do minulosti. Z hlediska historického měla již tehdy obdoba trvalého pobytu značný význam a už za vlády Marie Terezie byly hledány nástroje pro usnadnění evidence migrace osob, a proto byly vyvíjeny první snahy o vedení přesných a jednotných soupisů obyvatelstva na habsburském území. V tomto ohledu bylo vydáno mnoho reskriptů¹. Povinností vedení příslušných seznamů a rejstříků byla pověřena nejen vrchnostenská správa, ale i duchovní úřady.

¹ Reskript – písemné rozhodnutí panovníka anebo vysokého úřadu opatřené podpisem.

Přijetím Kanskripčního patentu v roce 1804 byla vymezena poprvé příslušnost občana k určité obci, tzv. domovská příslušnost (Heimatzuständigkeit), a to hlavně v souvislosti s vojenskými kanskripce². Předcházející kanskripce z roku 1770 byly položeny základy pro verbování „všech duší mužského pohlaví“ a roku 1777 byla uvedená kanskripce rozšířena i na ženy a děti. (Fasora, Hanuš, Malíř, 2006, str. 138-139) Teprve zrušením poddanství ke dni 7. září 1848 a přijetím ustanovení prozatímního obecního zřízení v březnu roku 1849 bylo vymezeno tzv. domovské právo občana k obci, spojené především s evidencí a sčítáním obyvatelstva. (Berrová, 2009)

1.1.2 DOMOVSKÉ PRÁVO

Obecní samospráva byla v českých zemích novým institutem a se zrušením poddanství bylo zapotřebí přijmout taková opatření, která by zabezpečila přenesení dosavadní vykonávané patrimoniální neboli vrchnostenské správy. Začala se postupně objevovat myšlenka o svěření politické správy samotnému občanstvu. Vznikly tak první veřejné korporace a první zákonnou úpravu dostaly obce přijetím právní normy ze dne 20. března 1849, tzv. Stadionovým prozatímním obecním zřízením, které ustanovilo obce místní, okresní a krajské. Každá obec již v této době musela vykazovat znaky náležitosti do určitého okresu a každý občan musel příslušet do některé z obcí. (Hledíková, Janák, Dobeš, 2007, str. 297-298)

V roce 1859 bylo přijato nové obecní zřízení, ze kterého se stalo platné jen ustanovení o domovském právu a potvrdilo tak jeho status. Byly rozlišovány skupiny občanů, obecní příslušníci (Gemeindemitglieder), dále obecní společníci, kteří vlastnili v obci nemovitost a nemuseli se v obci zdržovat trvale (Gemeindegenossen), a tzv. přespolní občané, cizinci (Auswärtige). Obecním společníkům byla často

2 Kanskripce – soupis osob, které byly evidovány pomocí kanskripčních archů nebo pobytových přihlášek.

předepisována daň z živnosti a daň důchodová. První dvě skupiny měly nárok na chudinské a vdovské zaopatření. (Hledíková, Janák, Dobeš, 2007, str. 299-300)

Domovské právo vyjadřovalo vztah občana k domovu a vztahovalo se vždy jen k jediné obci, která se tak stala předmětem domovského práva, a vyplývalo z něj nejen právo chudinského zaopatření v nouzi, ale také právo na nepřetržitý trvalý pobyt v obci a dále právo volební. Občané bez domovského práva nemohli rozhodovat o obecním životě a nemohli se ani účastnit rozhodování o obecním hospodaření. Otázka podpory v chudinství byla pro obec velmi významnou, neboť si byla většina obecních představitelů vědoma, že veškeré společenské zlo pochází z neutěšených hmotných poměrů, ve které může být občan uveden bez vlastního přičinění – např. ovdovění, osiřeni. Průvodními jevy byly již v minulosti hlavně alkoholismus, prostituce a páchaná kriminalita. (Langer, 1907, str. 11)

Obce si vedly knihy nebo kartotéky domovského práva a zapisovaly např. vydávání domovských listů, které jsou součástí obecních a městských archivů. Domovské právo se také zapisovalo např. do židovských matričních knih narození, úmrtí a manželství. (Peterka, 2006, str. 59, str. 79)

1.1.3 DOMOVSKÝ LIST

Domovské právo bylo prokazováno domovským listem, který vydávala příslušná obec a potvrzovala, že ten, komu byl vydán, je nositelem a uživatelem všech práv vyplývajících z práva domovského. Jednalo se o veřejnou listinu, která byla vydána bez poplatků a její padělání nebo falšování bylo zločinem. Také užívání cizího domovského listu bylo trestným činem.

Bezdomovcům byla domovská příslušnost přidělena jen na dobu přechodnou, dočasnou, než bude zjištěno jejich pravé domovské právo, tudíž neměli ani nárok na vystavení domovského listu. (Stoklasová, 2007, str. 241)

1.1.4 NABÝVÁNÍ DOMOVSKÉHO PRÁVA

Domovské právo se nabývalo narozením a dále tzv. usazením, které znamenalo, že občan nabyl majetek, nemovitosti a pozemky na území obce. Domovskou příslušnost získal také ten, kdo nastoupil do služby úřednické nebo který pobýval v obci nejméně 10 let a trvale vykonával některé mistrovské řemeslo. Citované zákonodárné normy byly jedny z prvních, které ustanovily, že domovské právo a příslušnost k domovské obci jsou spojené se zaopatřením chudých, potřebných a nemocných.

Pozdějšími zákonnými úpravami bylo původní nabytí domovského práva více specifikováno a rozšířeno. Nabytí příslušnosti k obci probíhalo i nadále odvozeným způsobem – narozením, legitimací potomka³, manželstvím. Původním způsobem se domovské právo nabývalo nastoupením do veřejného úřadu, výslovným přijetím do obecního svazku a vydržením - dlouhodobý trvalý pobyt na území obce po dobu 10 let. (Langer, 1907, str. 17)

1.1.5 HISTORICKÁ SOCIÁLNÍ OPATŘENÍ

„Pod pojmem domov se rozumí ona obec, do níž státní občan s právem nezrušitelného pobytu a nárokem na chudinské zabezpečení v případě bezmocnosti osobně náleží.“ (Fasora, Hanuš, Malíř, 2006, str. 138)

Domovským právem vznikla obcím povinnost zabezpečit své občany v době chudoby a nouze. Sociální opatření se v souvislosti s domovským právem odvíjela v oblasti zabezpečení potřebné výživy nebo nemoci. Závazek obcí se týkal i péče o děti chudých a jejich výchovy. Tento pojem chudinského zaopatření byl zakotven i v několikrát novelizovaném zákoně domovském z roku 1863, ovšem pouze

3 Legitimace potomka – právní akt, kterým se nemanželské dítě stává manželským - vstoupením rodičů ve svazek manželský. Také určením otcovství k dítěti.

subsidiárně, tedy ustanovení jmenovaného zákona, nastupuje jen v případě selhání třetích osob (povinnost manžela k manželce, rodičů vůči dětem atd.) Bylo také stanoveno, že obec nesmí odmítnout zaopatření přespolečných chudých, kteří na jejich území onemocněli, dokud nebyli schopni sami odejít nebo byli tzv. postrkem⁴ poslání do své původní domovské obce. (Berrová, 2009)

I v Českých Budějovicích byla prováděna pomoc nejchudším, potřebným a např. Rada (1992) vzpomíná na situaci takto:

„Koncem srpna roku 1926 byla uzavřena okresní stravovna, umístěná v okresním domě, pozdější budově Krajského národního výboru, v traktu do Linecké silnice. Stravovna sloužila jako útulek tovaryšů všech řemesel, kteří chodívali, jak se říkalo, vandrem. Aby nemuseli žebrot a měli kde přespát, když hned nenašli práci, zřizovaly se pro ně již v dávných dobách herberky⁵. Staré nehygienické herberky nahradily upravené stravovny.“ (Rada, 1992, str. 79)

Ve většině obcí vznikaly vždy chudinské obytné oblasti a jinak tomu nebylo ani v Českých Budějovicích. Rada (1992) popisuje podobnou českobudějovickou čtvrť:

„ Ostudou města byla nouzová kolonie, zřízená za židovským hřbitovem u pohodnice. V malých přízemních dvojdomcích se společným vchodem bydleli nejchudší obyvatelé. Domky neměly vodovod ani jiné hygienické zařízení “ (Rada, 1992, str. 89)

Uvedená sociální opatření spojená s domovským právem nebyla nijak právně vymahatelná, přesto většina obcí zabezpečovala vyplývající závazky, ztráta domovského práva proto znamenala pro chudší část obyvatelstva značnou újmu, především v oblasti poskytování historické sociální podpory.

Se ztrátou domovského práva byla spojena i ztráta zmíněné podpory v chudobě a nouzi, jejími zákonnými příčinami bylo úmrtí, ztráta občanství, také však i nabytí

4 Postrk – vykázaní občana do jeho domovské obce.

5 Herberge – německý překlad: ubytovna, mládežnická ubytovna. V minulosti znamenalo označení pro ubytování mladých vandrovnických tovaryšů.

domovského práva v jiné obci. Ztráta domovské příslušnosti mohla být ovšem také zapříčiněna i v důsledku zániku obce.

1.1.6 BEZDOMOVECTVÍ V HISTORII

Dle dochovaných historických legislativních pramenů se již v této době objevil v souvislosti s domovským právem i další odborný výraz „bezdomovec“. Tento pojem označoval osoby, které nepobývaly trvale v obci a u kterých nebylo jednoznačně prokazatelné domovské právo, přesto se o ně v rámci svých možností musela postarat obec, ve které se bezdomovec zdržoval a to až do doby, než se zjistilo jeho původní domovské právo, pokud nějaké vůbec měl. (Zákon, jímžto se pořádají záležitosti domovské. 1863, § 18 - 21)

Termínem bezdomovectví je označován jev, se kterým se potýkali nejen v historii, s názvem bezdomovec pracuje např. i soudobý zákon č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky, který ovšem pro účely tohoto zákona používá výrazu bezdomovec pro osobu bez státního občanství, neboť i nabývání státního občanství České republiky je podmíněno mimo jiné povoleným trvalým pobytem na jejím území a to po dobu nejméně 5 let. (zákon č. 40/1993 Sb., § 3, § 7)

1.1.7 ZÁNİK DOMOVSKÉHO PRÁVA

Domovská příslušnost byla velmi užitečným institutem tehdejší doby a velmi praktickým ukazatelem v oblasti sčítání obyvatelstva a následné evidence občanů. V mnohém se historické domovské právo podobalo dnešnímu trvalému pobytu, a položilo tak základ některým soudobým principům uplatňovaných práv a povinností občana.

Příslušnost občana k obci byla platná od roku 1804 přijetím Kanskripčního patentu, platila v době první republiky a zrušena byla až zákonem č. 174/1948 Sb., o zrušení domovského práva, který vešel v platnost dne 1. ledna 1949. Po únoru 1948 byla v nově vzniklém Československu vydána nová legislativa, nastolena nová politická situace a celkově se omezila velmi důrazným způsobem i zahraniční migrace obyvatel.

Historickou sondou je prokázáno, že záchranné systémy sociální pomoci byly již v minulosti provázány s tehdejší obdobou dnešního trvalého pobytu. V evropském kontextu se však vyvíjely rozdílně. Institut domovského práva se v některých zemích omezil postupně jen na zaručení nerušeného pobytu v domovské obci (Švýcarsko, Prusko, Francie), nicméně v zemích Rakouska-Uherska byla příslušnost k obci vždy spojena s chudinským zabezpečením. (Fasora, Hanuš, Malíř, 2006, str. 138) Také dle vyjádření Krebse (2006) vnímal český občan již v minulosti velmi intenzivně sociální potřeby.

„Sociální cítění obyvatel ČR má historické kořeny. Je výrazně silnější, než je tomu v ostatních evropských zemích.“ (Krebs, et al., 2006, str. 263)

Současnou podobu institutu trvalého pobytu přineslo přijetí zákona o evidenci obyvatel a ten také upravil podmínky tzv. úředně zrušeného trvalého pobytu. (zákon č. 133/2000 Sb., § 12)

1.2 SOUČASNÝ TRVALÝ POBYT

Právo trvalého pobytu na území České republiky je úzce spjato s pravomocemi krajů a obcí. V nejvyšší české právní normě, ústavním zákoně Ústava České republiky (zákon č. 1/1993 Sb., čl. 99), je zakotveno, že Česká republika se člení na základní územně samosprávné celky – obce, a vyšší územně samosprávné celky – kraje, které jsou územními společenstvími občanů s právem na samosprávu svého území. (zákon č. 1/1993 Sb., čl. 100) Tyto samosprávné celky se starají o civilní záležitosti každého

občana v rámci svého svěřeného území. Vyplývající práva a povinnosti jednotlivých občanů dále upravuje zákon o obcích, který přesně definuje, že občanem obce je fyzická osoba, která má státní občanství České republiky a je v obci trvale hlášena. (zákon č. 128/2000 Sb., § 16)

1.2.1 TRVALÝ POBYT

Místem trvalého pobytu se rozumí adresa pobytu občana v České republice, která je vedena v registru obyvatel. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)

Občan České republiky může mít dle zákona o evidenci obyvatel (zákon č. 133/2000 Sb., § 10) jen jedno místo trvalého pobytu na našem území, volí jej v objektu, který je určen k bydlení, individuální rekreaci nebo ubytování. Tento objekt musí být dle zvláštní právní normy označen číslem popisným nebo evidenčním, případně orientačním. (vyhláška MV ČR č. 326/2000 Sb.)

1.2.2 PŘIHLÁŠENÍ K TRVALÉMU POBYTU

Každý občan České republiky je přihlášen k trvalému pobytu na jejím území, a je tak zařazen územně k některému samosprávnému celku. Občan starší 15 let tuto volbu provede sám, za občana mladšího 15 let jedná jeho zákonný zástupce, popřípadě pěstoun. Za osoby zbavené způsobilosti k právním úkonům nebo osoby, jejichž způsobilost byla omezena, ohlásí změnu trvalého pobytu také jejich zákonný zástupce nebo rozhodnutím soudu ustanovený opatrovník. Změnu trvalého pobytu může za občana ohlásit i jím pověřený zmocněnec na základě ověřené plné moci (zákon č. 133/2000 Sb., § 10, 11).

1.2.3 ADRESA MÍSTA TRVALÉHO POBYTU

K trvalému pobytu se občan České republiky obvykle přihlašuje v místě, ve kterém má rodiče, plánuje založit nebo již má rodinu, dalším kritériem je zaměstnání a v neposlední řadě volí za adresu svého trvalého pobytu takové místo, kde obývá dům, byt nebo rekreační objekt. Dle současné právní úpravy si může občan zvolit toto místo jen na jedné adrese na území České republiky, která je označena příslušným číslem popisným nebo evidenčním.

Přihlášení k místu trvalého pobytu ohlásí občan ohlašovně v místě nového bydliště, dále předloží platný občanský průkaz, u kterého není oddělena vyznačená část pro změnu místa trvalého pobytu. Jestliže se přihlašuje k trvalému pobytu občan po ukončení pobytu v cizině, předkládá platný cestovní pas, občan, který nabytí státní občanství České republiky, se prokazuje dokladem o nabytí státního občanství. Po předložení identifikačních dokladů je občan povinen vyplnit tiskopis „Přihlašovací lístek k trvalému pobytu“ (viz příloha č. 1), ve kterém vyplní údaje o své osobě: jméno, příjmení, rodné číslo, předchozí adresu a novou adresu. Poté je vyzván, aby doplnil také údaje o vlastníku objektu, tedy jméno, příjmení a adresu trvalého pobytu majitele, pokud se jedná o fyzickou osobu. Jestliže se jedná o právnickou osobu, pak je požadováno její název a sídlo.

1.2.4 OPRÁVNĚNOST UŽÍVACÍHO PRÁVA

Dále je třeba při ohlášení změny trvalého pobytu občanem prokázat vlastnictví bytu, domu nebo oprávněnost užívání objektu a splnit tak podmínku pro přihlášení se k trvalému pobytu. Vlastnictví bytu nebo domu lze doložit originálem listin, kterými mohou být např. výpis z katastru nemovitostí, kupní smlouva s vyznačeným vkladem do katastru nemovitostí, usnesení o dědictví, usnesení o exekučním příklepu, rozhodnutí o kolaudačním řízení atd. Oprávněnost užívání příslušného objektu je nejčastěji

dokládána platnou nájemní smlouvou nebo smlouvou o nájmu bytu, domu. Pokud si občan přihlašuje do svého objektu jinou osobu, stvrdí toto rozhodnutí písemným souhlasem (svým podpisem) na přihlašovacím tiskopisu před zaměstnancem ohlašovny příslušného městského úřadu. Pokud není majitel objektu osobně přítomen při přihlašování, musí být doložen jeho souhlas úředně ověřeným podpisem na písemném potvrzení o souhlasu s ohlášením změny trvalého pobytu. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)

1.2.5 ZMĚNA TRVALÉHO POBYTU

Pokud jsou splněny všechny zákonné podmínky pro přihlášení k trvalému pobytu, provede ohlašovna občanovi změnu, přihlásí jej do nového trvalého pobytu, předá mu řádně vyplněný tiskopis „potvrzení o změně trvalého pobytu“ (viz příloha č. 2) a oddělí u jeho občanského průkazu vyznačenou část pro změnu trvalého pobytu. Oba dva doklady, občanský průkaz a potvrzení o změně trvalého pobytu, se považují za platný doklad, jen pokud jsou předkládány společně. V českém občanském průkazu, dokladu o totožnosti občana, je totiž vyznačen jeho trvalý pobyt a občan tedy musí požádat o nový doklad. Ohlašovna ho na tuto skutečnost upozorní a současně ho vyzve k povinnosti, aby podle příslušného zákona podal žádost o nový občanský průkaz nejdéle do 15 pracovních dnů. (zákon č. 328/1999 Sb., § 14)

1.2.6 VOLBA MÍSTA TRVALÉHO POBYTU

Místo trvalého pobytu je tedy většinou naší volbou, ovšem není tomu tak vždy. V době narození nového občana České republiky se místem jeho trvalého pobytu stává automaticky místo trvalého pobytu matky. Pokud není matka občanem České republiky, pak se odvíjí místo trvalého pobytu narozeného dítěte od místa trvalého pobytu jeho otce. Pakliže nelze zjistit místo trvalého pobytu rodičů a došlo k narození dítěte na

území České republiky, poté se stává místem jeho trvalého pobytu sídlo ohlašovny městského úřadu, v jehož územním obvodu se narodil. V případě, že se dítě narodilo v cizině občanům České republiky, pak se místem jeho trvalého pobytu stává sídlo zvláštní matriky v Brně. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)

1.2.7 TRVALÝ POBYT A VLASTNICKÁ PRÁVA K OBJEKTU

Častým mýtem je, že na základě přihlášení mohou občané uplatňovat vlastnická práva k objektu, ovšem příslušný zákon jasně stanovuje, že z přihlášení k trvalému pobytu vzniká nárok pouze na užívací nebo odvozené užívací právo objektu a nelze z něj odvozovat žádná vlastnická ani jiná práva k příslušnému domu, bytu nebo rekreačnímu objektu. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)

Vlastník objektu má také právo si požádat o sdělení jména, příjmení a data narození občana, kterého má ve svém objektu přihlášeného k trvalému pobytu. V praxi se může stát, že byli v jeho objektu přihlášení k trvalému pobytu občané, o kterých dosud nevěděl (např. zakoupil nemovitost s přihlášenými bývalými nájemníky, kteří objekt již neobývají). Tato záležitost bohužel nebývá předmětem kupní smlouvy, a proto je vhodné si jako nový majitel objektu vyžádat a prověřit seznam vybraných obyvatel na určité adrese a předejít tak budoucím nepříjemnostem. Žádost o sdělení musí být podána písemně a doručuje se majiteli objektu do vlastních rukou. Pokud majitel zjistí nesrovnalosti v počtu přihlášených osob ve své nemovitosti, má právo podat žádost o zrušení adresy místa trvalého pobytu osobám, které již jeho objekt neužívají a jsou zde stále hlášeny.

1.3 CIZINCI A JEJICH TRVALÝ POBYT NA ÚZEMÍ ČR

Pojem občan Evropské unie byl zakotven již ve Smlouvě o Evropské unii (Maastrichtské smlouvě), dále byl prohlouben tzv. Amsterodamskou smlouvou. V dnešní době je již nesporným faktem, že pokud jsme občany České republiky, jsme současně i občany Evropské unie. Mají tito občané možnost přihlásit se k trvalému pobytu na našem území? Přijetím směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/38/ES ze dne 29. dubna 2004 bylo zavedeno nové právo občanů Evropské unie na trvalý pobyt. (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2009) Tímto právem se z velké části posílí právo svobodného pohybu a pobytu na území Unie, a to nejen pro občana Evropské unie, ale také pro jeho rodinné příslušníky, kterými jsou pro potřeby této právní normy stanoveni manželé či registrovaní partneři, jejich přímí potomci a to až do věku 21 let, pakliže jsou stále vyživovanými osobami, dále závislí přímí příbuzní občana EU, jeho manžela nebo registrovaného partnera v přímé vzestupné linii (předci).

Dle ustanovení uvedených evropských právních norem (Směrnice 2004/38/ES, odst. 17) mají právo na získání trvalého pobytu občané Unie a jejich rodinní příslušníci, kteří žijí legálně a nepřetržitě v hostitelském členském státě po dobu pěti let. Právo trvalého pobytu je určeno hlavně pro občany Unie, kteří se rozhodli usadit a dlouhodobě žít na území členského státu a celkově tak dochází k posílení sociální soudržnosti myšlenek a cílů Evropské unie. Již jednou nabyté právo trvalého pobytu by nemělo být svázáno s dalšími podmínkami. Týká se hlavně osob, které zde opravdu již mnoho let pobývají, dále těch, kteří se zde narodili a žijí zde po celý svůj život. Toto právo trvalého pobytu může být zrušeno jen z výjimečných důvodů týkajících se veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti nebo ohrožení veřejného zdraví. Občan Unie má možnost využít na základě tohoto práva trvalého pobytu více či méně právního systému členského státu, které je velmi důležité hlavně v oblasti pracovního práva.

Zpracované výsledky grantového projektu „Migrující osoby v České republice - postavení na trhu práce a sociální integrace“, na jehož řešení se podílejí např. Institut

pro výzkum reprodukce a integrace společnosti - Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity Brno, VÚPSV - Výzkumný ústav práce a sociálních věcí a Výzkumné centrum Brno, prokazují, že se Česká republika oproti minulému emigračnímu socialistickému Československu v současnosti stává vyhledávaným imigračním cílem. V roce 1993 na našem území legálně pobývalo asi 80 000 cizinců a v roce 2006 tento počet přesáhl téměř 440 000. (Rákoczyová, Trbola, 2010) V porovnání s Evropskou unií je ovšem podíl imigrantů v České republice stále relativně nízký, nicméně i současný stav je významný krok vedoucí k cestě mezinárodní integrity. Nejčastějším důvodem příchodu do České republiky, který je imigranty uváděn, je příchod za účelem získání práce na českém trhu. Mimo krátkodobé migrující pracovníky přicházejí na naše území i cizinci, kteří chtějí zůstat dlouhodobě. Tato tendence se projevuje rostoucím podílem cizinců s trvalým pobytem na území České republiky. V roce 1995 zde měla čtvrtina přistěhovalců trvalý pobyt a v roce 2008 byl tento počet téměř o 40 % vyšší. Mezi cizince s největším podílem pobytu na našem území patří národnosti ukrajinská, slovenská, ruská, polská a německá. (Rákoczyová, Trbola, 2010)

Cizinci, kteří přicházejí na naše území s úmyslem zůstat a dlouhodobě se usadit, pak často zakládají rodiny. Dnešním trendem mladých lidí je ovšem soužití bez uzavřeného manželství. Pokud se narodí dítě z tohoto soužití matce cizince, českému otci a dojde-li k určení otcovství až po narození dítěte, pak v momentě určení otcovství získává dítě sice české občanství po otci, avšak není automaticky přihlášeno k otci do trvalého pobytu. Stává se dalším obyvatelem přihlášeným na ohlašovnu trvalého pobytu městského úřadu v místě jeho narození, protože podle příslušného zákona byl trvalý pobyt matky cizinky i otce v době jeho narození neznámý. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)

1.4 ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU

Rušení trvalého pobytu je v historii České republiky poměrně novým institutem. Místo trvalého pobytu občana s úředně zrušeným trvalým pobytem se stane sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu mu byl trvalý pobyt úředně zrušen. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10) Tento proces byl zaveden nabytím účinnosti zákona o evidenci obyvatel a rodných číslech, kterým jsou upraveny především zákonné podmínky procesu zrušení trvalého pobytu probíhajícího od roku 2000. (zákon č. 133/2000 Sb., § 12)

1.4.1 OBČAN S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM

Každý občan ČR má být dle zákona č. 133/2000 Sb. přihlášen na území našeho státu k trvalému pobytu. Osoba, která se ovšem v místě svého trvalého bydliště nezdržuje, neužívá jej a ani zde nebydlí, avšak dle svého prohlášení nemá možnost dobrovolně si přihlásit tuto adresu do jiného místa trvalého pobytu, se na základě rozhodnutí správního orgánu následně stává **občanem s úředně zrušeným trvalým pobytem, přihlášeným k trvalému pobytu do sídla ohlašovny příslušného městského úřadu**, který mu trvalý pobyt na základě žádosti navrhovatele zrušil. Tato adresa je jen údajem evidenčním či úředním.

1.4.2 ZÁKONNÉ PODMÍNKY ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU

Ohlašovna příslušných správních úřadů rozhodne o zrušení adresy místa trvalého pobytu ze třech zákonem stanovených důvodů (zákon č. 133/2000 Sb., § 12), z nichž první dva uvedené důvody jsou dle správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb., § 46)

rušením trvalého pobytu z moci úřední, tedy z podnětu orgánu veřejné moci, který zjistil protiprávní nebo nevhodné podmínky přihlášení k trvalému pobytu.

- Prvním důvodem je, bylo-li přihlášení provedeno na základě padělaných, pozměněných nebo jinak neplatných dokladů. V praxi jsou tyto důvody ojedinělými případy, neboť pracovnice ohlašovny jsou velmi důkladné a předložené doklady pečlivě studují a prověřují. Ovšem všechny doklady nejsou vždy jednoznačné, a proto, pokud je někdo přihlášen na základě nepravdivě uvedených skutečností, je přistoupeno k rozhodnutí o zrušení jeho trvalého pobytu. Příkladem může být přihlášení k trvalému pobytu provedené na podkladě užívacího práva bytové jednotky v družstevním podílovém vlastnictví, které je provedeno po prokázání dohody o převodu členských práv, povinností a následně uzavřené smlouvy o nájmu družstevního bytu s bytovým družstvem. Bohužel v tomto případě nelze vždy ověřit v katastru nemovitostí členství jednotlivých členů družstva, neboť jako vlastník nemovitosti je zapsáno bytové družstvo. Klient může teoreticky předložit sice smlouvu o nájmu předmětného bytu, ovšem již nemusí být členem bytového družstva, protože mezitím prodá členská práva k bytu třetí osobě a nemá tedy již právo do bytové jednotky další osoby přihlásit.
- Druhým důvodem, který vede ke zrušení trvalého pobytu také z moci úřední, je situace, kdy je občan přihlášen k trvalému pobytu v objektu, který již nevyhovuje z hygienických, asanačních nebo stavebně statických příčin. V praxi se často stávají případy, kdy některé objekty byly z rozhodnutí stavebního úřadu odstraněny nebo zanikly, přesto jsou v těchto neexistujících domech nebo bytech stále hlášeni občané k trvalému pobytu.
- Třetím a nejčastějším důvodem ke zrušení trvalého pobytu je podmínka, zaniklo-li užívací právo občana k objektu nebo jeho vymezené části. Pokud žadatel tuto skutečnost zjistí, má právo využít zákonné možnosti podání žádosti o zrušení trvalého pobytu těmto osobám, ovšem je povinen existenci svých důvodů prokázat a případně podpořit důkazy.

Poslední uvedený důvod dle správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb., § 44) opravňuje zahájit řízení o zrušení trvalého pobytu občanovi na základě podané žádosti navrhovatele. V obou úředních způsobech, jak z moci úřední, tak i na žádost navrhovatele, však zákon striktně stanovuje podmínku, že se občan v objektu nebo jeho vymezené části, ve které mu bude trvalý pobyt zrušen, již nezdržuje, trvale jej neobývá a jeho užívací právo tedy prokazatelně zaniklo. Pokud jsou tyto podmínky splněny současně, pak ohlašovna dle zákona o evidenci obyvatel rozhodne o zrušení trvalého pobytu a místem jeho trvalého pobytu se stane sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu mu byl zrušen. (zákon č. 133/2000 Sb., § 10 - 12)

1.4.3 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ

Zrušení trvalého pobytu občanovi České republiky vždy probíhá formou správního řízení, ve kterém musí být vydáno konečné rozhodnutí ve lhůtě nejpozději do 30 dnů, ovšem s ohledem na složitost případu lze využít ustanovení správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb., § 71) a lhůtu pro vydání konečného rozhodnutí prodloužit až o dalších 30 dnů. Tohoto práva se často využívá, protože správní řízení o zrušení trvalého pobytu je velmi rozsáhlé a vždy je potřeba zkoumat důvody, které vedou k podání žádosti.

1.4.4 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU Z MOCI ÚŘEDNÍ

Správní řízení z moci úřední zahájí správní orgán na základě tzv. zásady oficiality, tedy on sám rozhodne, kdy tak učiní. Zahájit jej může z podnětu orgánu veřejné moci, např. na základě pravomocného rozhodnutí o odstranění stavby stavebního odboru příslušného městského úřadu, dále iniciativa může vycházet také od Krajských

hygienických stanic, které vydávají svá rozhodnutí o zákazu obývání objektů z důvodů nevyhovujícího prostředí z hlediska ochrany zdraví. Ovšem podnětem pro zahájení řízení z moci úřední můžou být také připomínky budoucího účastníka řízení, který sám upozorní, že je přihlášen stále v nevyhovujícím nebo již v neexistujícím objektu. Pokud správní orgán neshledá důvody k zahájení řízení, sdělí tuto skutečnost tomu, kdo podnět podal nejdéle do 30 dnů, v opačném případě zahájí správní řízení z moci úřední o zrušení adresy trvalého pobytu. Příslušná právní norma uvádí, že správní řízení je zahájeno v momentě doručení dokumentu oznámení o zahájení správního řízení, a pokud se týká více účastníků, pak doručením prvním z nich. (zákon č. 500/2004 Sb., § 46)

1.4.5 SPRÁVNÍ ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU NA ŽÁDOST

Rušení trvalého pobytu probíhá nejčastěji na žádost navrhovatele, který zjistí, že v jeho objektu k bydlení jsou hlášeny osoby, které tam nežijí. Tento způsob zahájení správního řízení o žádosti probíhá dle tzv. zásady dispoziční, tedy navrhovatel disponuje předpokladem zahájení řízení a je vždy na jeho uvážení, kdy žádost podá, a poté bude řízení zahájeno.

Správní orgán je povinen bezodkladně o řízení uvědomit všechny jemu známé účastníky řízení. Za hlavní účastníky jsou považováni navrhovatelé správního řízení a odpůrci neboli osoby povinné, tudíž občané, jimž má nebo nemá být na základě podané žádosti a po posouzení všech zákonných podmínek správním orgánem zrušen trvalý pobyt. Dalšími účastníky mohou být i vedlejší účastníci, tedy občané, jichž se bude konečné rozhodnutí ve věci nějakým způsobem dotýkat. V oblasti rušení trvalého pobytu jsem se s osobou vedlejšího účastníka setkala např. ve funkci předsedy bytového družstva, který po podání žádosti jednoho z členů družstva chtěl být seznámen

s výsledkem správního řízení a mít přesný aktuální přehled přihlášených osob k trvalému pobytu ve spravovaném bytovém fondu.

1.4.6 ZAHÁJENÍ SPRÁVNÍHO ŘÍZENÍ

Zahájení správního řízení probíhá formou písemného oznámení, adresovaného účastníkům do vlastních rukou, ve kterém je sdělena adresa a úřední hodiny správního orgánu, důvod řízení, dále jméno, příjmení, funkce a podpis oprávněné úřední osoby. Účastník je vyzván, aby se k předmětu oznámení vyjádřil, v průběhu řízení může svá tvrzení podpořit předloženými důkazy a obhájit tak své stanovisko k věci. Velmi častým jevem ovšem v praxi je, že se nedaří opakovaně účastníka zastihnout a na adrese svého trvalého pobytu si korespondenci nepřebírá. Může se zdát logické, že pokud se na této adrese již nezdržuje, nemůže si tedy ani přebírat svou korespondenci, ovšem v zájmu každého občana je zabezpečit si tuto důležitou okolnost, a to např. zajištěním datové schránky nebo nahlášením korespondenční, tzv. doručovací adresy, do informačního systému evidence obyvatel. Mnoho občanů si tak neuvědomuje, že se mohou dostat do velmi nepříjemných situací, neboť každý správní orgán musí doručovat na adresu trvalého pobytu, a pokud je nahlášena i doručovací adresa, pak na základě prověření správního orgánu je jeho povinností doručovat i na tuto adresu.

1.4.7 DORUČOVÁNÍ VEŘEJNOU VYHLÁŠKOU A USTANOVENÍ OPATROVNÍKA

Pokud si účastník oznámení o zahájení správního řízení opakovaně nepřebírá, je mu dle správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb., § 25) doručena tato písemnost prostřednictvím veřejné vyhlášky jako osobě neznámého pobytu nebo sídla, dále také jako osobě, které se prokazatelně nedaří doručovat. Toto doručení probíhá tak, že se na

úřední desce příslušného správního orgánu vyvěsí písemnost nebo oznámení o možnosti převzetí této písemnosti. Doručení je také zveřejněno dálkovým přístupem (webové stránky správního orgánu, které jsou přístupné 24 hodin denně). Oznámení nebo písemnost je takto vyvěšena po dobu 15 dnů a posledním dnem této lhůty je považována za doručenou.

V souvislosti s touto překážkou je také účastníkovi ve správním řízení ustanoven usnesením opatrovník, tedy vhodná osoba, s níž se v řízení nadále jedná a která bude řádně hájit jeho zájmy, práva a povinnosti. Tato funkce zaniká, pokud se podaří účastníka v průběhu kontaktovat a vstoupí do řízení sám. Z hlediska mé praxe musím potvrdit, že se velmi těžko oslovuje osoba opatrovníka, nejčastěji se hledá v okruhu jeho příbuzných, protože je předpoklad, že právě tyto blízké osoby by mohly hájit účastníkovy zájmy nejlépe. Záleží ovšem na posouzení jednotlivých případů, velmi často byly podávány žádosti i z řad rodičů o zrušení trvalého pobytu svým zletilým dětem a v těchto případech je lepší hledat opatrovníka v okruhu sociálních pracovníků nebo pracovníků správních orgánů, kteří jsou schopni k věci objektivně přistupovat.

1.4.8 PROTOKOLIZACE

Pokud se podaří účastníka řízení obeznámit o zahájení správního řízení, může se on sám ke zrušení trvalého pobytu vyjádřit. Dostaví se na správní úřad, po dostatečném seznámení s právy a povinnostmi účastníků řízení a po ověření jeho identifikace je s ním sepsán protokol o ústním jednání, ve kterém je zejména uvedeno místo, čas, údaje o identifikaci účastníka a přítomných osob, označení správního orgánu, jméno a funkce úřední osoby, označení úkonů činěných ve správním řízení a vylíčení stanoviska účastníka, ze kterého je patrné, zda s žádostí o zrušení jeho trvalého pobytu jako osoba povinná souhlasí, nebo ne. Je dotazován, zda se opravdu na uvedené adrese zdržuje, a pokud uvádí, že na této adrese již nebydlí, měl by sdělit, kde se nachází nyní jeho bydliště, dále zda má možnost se přihlásit k trvalému pobytu na jinou adresu. Jestliže

povinný uvádí, že se bohužel nemá kam přihlásit, je dále obeznámen s dalším postupem. V tomto případě je seznámen s možností následného přihlášení na tzv. úřední adresu, tedy adresu sídla ohlašovny městského úřadu, která je jen adresou evidenční. Dále sdělí všechny údaje a důkazy podporující jeho tvrzení. Také je upozorněn, že v případě zrušení jeho trvalého pobytu, je v jeho zájmu zajistit si přebírání korespondence z tzv. úřední adresy. Vzhledem k neexistenci domovní schránky pro občany s trvalým pobytem v sídle ohlašovny nelze přijímat listovní zásilky určené těmto občanům a jsou tedy ukládány na příslušné pobočce České pošty. Je vhodné učinit taková opatření, aby jim bylo doručováno tam, kde se fakticky zdržují a mohou je tedy přebírat. Jsou jim nabídnuty tyto možnosti:

- odnos – na poště si mohou sami vyzvedávat zásilky;
- dosílka – přeposílání písemnosti na adresu, na kterou si sami určí;
- P. O. Box – zřízení za poplatek;
- nahlášení zdarma doručovací adresy do informačního systému evidence obyvatel na ohlašovně trvalého pobytu (viz příloha č. 3);
- nahlásit správním orgánům či soudům svou adresu pro doručování.

Všechny uvedené okolnosti a učiněné úkony během ústního jednání s klientem jsou úředně zaznamenány do protokolu, který je poté podepsán všemi účastníky, a písemné vyhotovení je součástí spisového materiálu.

1.4.9 DŮKAZNÍ PROSTŘEDKY

Správní orgán je vždy povinen činit v řízení takové kroky, aby zjistil pravý stav věcí, o nichž nevzniknou žádné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný. Proto pokud odpůrce uvede v protokolu, že na uvedené adrese stále bydlí a má v objektu uloženy své osobní věci, je správní orgán povinen užít všech důkazních prostředků tak, aby shromáždil všechny podklady potřebné pro vydání konečného rozhodnutí. V průběhu mého působení byl dle správního řádu (zákon 500/2004 Sb., § 54) jako

důkazní prostředek nejčastěji užíván důkaz ohledáním na místě, o kterém správní orgán všechny účastníky vyrozumí. K tomuto ohledání si může správní orgán přizvat nestranné osoby a na místě samém zjišťuje a ověřuje, zda povinný v objektu bydlí. Navrhovatel je povinen zpřístupnit objekt a odpůrce zpravidla označí, kde bydlí a které věci v objektu jsou v jeho vlastnictví. Některá prokazování při ohledání na místě mohou být ze stran účastníků konfliktní a neukázněná, je proto zapotřebí postupovat v součinnosti s Městskou policií, nicméně se opravdu tímto důkazem celá situace většinou osvětlí a správní řízení se poté může zdárně uzavřít.

Dalším dostatečným prokázáním skutečností je důkaz svědeckou výpovědí nezávislých osob, například sousedů, kteří formou zaprotokolování potvrdí, že se povinný opravdu v objektu nezdržuje.

1.4.10 VÝZVA PŘED VYDÁNÍM ROZHODNUTÍ A VYDÁNÍ ROZHODNUTÍ

Pokud je správní orgán již ve fázi, kdy má dostatek podkladů pro vydání rozhodnutí, je povinen oznámit tuto skutečnost všem účastníkům řízení a vyzvat je opakovaně k tomu, aby ještě před vydáním rozhodnutí předložili důkazy nebo svá stanoviska v určené lhůtě. Po uplynutí této lhůty vydá konečné rozhodnutí o tom, zda bude trvalý pobyt povinnému zrušen.

Z podstaty správního řízení vyplývají nejčastěji tyto dva typy konečných rozhodnutí:

- zastavení řízení – správní řízení je rozhodnutím zamítnuto nebo usnesením zastaveno z důvodu zpětvzetí žádosti navrhovatele (podmínkou je souhlas všech účastníků řízení). Dále je řízení zastaveno, pokud byla podána žádost zjevně nepřípustná nebo nebyly v určené lhůtě odstraněny nedostatky v žádosti. Dalším důvodem může být nezaplacený určený správní poplatek nebo se stala žádost již bezpředmětnou (v průběhu řízení si povinný sám přehlásil trvalý pobyt na jinou

adresu, a tudíž zanikl důvod ke zrušení jeho pobytu). V neposlední řadě je řízení zastaveno, pokud žadatel zemřel nebo zanikl (právní osoba) a není pokračujících právních nástupců; (zákon č. 500/2004 Sb., § 66)

- rozhodnutí o zrušení trvalého pobytu - v tomto rozhodnutí, které obsahuje všechny náležitosti stanovené správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb., § 67-72), zejména úvod, výrok a poučení o odvolání. Správní orgán řádně vysvětlí a odůvodní svůj výrok, dále uvede, které důvody byly v řízení rozhodující, a nesmí chybět poučení o řádném opravném prostředku, tedy v jaké lhůtě a kam se mohou účastníci odvolat proti uvedenému rozhodnutí. Občan, kterému bude výrokem rozhodnutí zrušen jeho trvalý pobyt, je poučen o povinnosti požádat o nový občanský průkaz, neboť i v tomto případě se bude jednat o změnu trvalého pobytu. Po uplynutí odvolací lhůty a nabytí právní moci rozhodnutí bude občan následně přihlášen na adresu ohlašovny příslušného městského úřadu, v jehož působnosti mu byl pobyt zrušen.

1.4.11 ODVOLACÍ PROSTŘEDKY

Odvolání je tzv. řádným odvolacím prostředkem, který dává možnost účastníkovi nebo účastníkům bránit se proti výroku prvoinstančního orgánu. Odvolání se podává do 15 dnů prostřednictvím orgánu, který rozhodnutí ve věci vydal, ten jej po uvědomění ostatních účastníků, jejich případném vyjádření, předá spolu se svým stanoviskem a celým spisovým materiálem nadřízenému orgánu, který je vázán také lhůtami stanovenými správním řádem (zákon č. 500/2004 Sb., § 71) a ve věci odvolání rozhodne:

- napadené rozhodnutí nebo jeho část zruší a řízení zastaví;
- napadené rozhodnutí nebo jeho část zruší a vrátí k projednání;

- odvolání zamítne a výrok rozhodnutí potvrdí. V tomto případě nabývá rozhodnutí po řádném oznámení právní moci a trvalý pobyt účastníka je zrušen. (zákon č. 500/2004 Sb., § 90).

Uvedené správní řízení odvolacího orgánu se řídí tzv. zásadou dvouinstančnosti, která znamená, že proti rozhodnutí odvolacího orgánu se již nelze odvolat, ovšem účastník má stále možnost využít dle správního řádu tzv. mimořádných odvolacích prostředků, kterými jsou obnova řízení a přezkumné řízení. (zákon č. 500/2004 Sb., § 94, §100)

1.5 PŘÍČINY A NEGATIVNÍ DOPADY ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU

1.5.1 PŘÍČINY A DŮVODY RUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU

Příslušný zákon (zákon č. 133/2000 Sb.) na počátku své účinnosti očekával, že na ohlašovnách městských úřadů budou registrovány především osoby, u kterých nelze jednoznačně určit trvalý pobyt, např. jestliže nelze zjistit místo trvalého pobytu rodičů narozeného dítěte na území České republiky, poté se stává místem jeho trvalého pobytu sídlo ohlašovny městského úřadu, v jehož územním obvodu se narodil. V případě, že se dítě narodilo v cizině občanům České republiky, místem jeho trvalého pobytu se stává sídlo zvláštní matriky v Brně. Mimo jiné děti narozené při utajených porodech mají také svůj první trvalý pobyt evidován na příslušné ohlašovně. Dále děti, narozené matce cizince, které získaly státní občanství určením otcovství až po svém narození (viz kapitola 1.3 Cizinci a jejich trvalý pobyt na území ČR).

V průběhu účinnosti nového zákona jsou ovšem na ohlašovnu městských úřadů nejčastěji přihlašováni právě občané se zrušeným trvalým pobytem. Ohlašovny

městských úřadů se tak postupně staly migrující adresou. Oprávněnými osobami, tedy majiteli objektu nebo držiteli užívacího práva (nájemní smlouva) jsou podávány žádosti o zrušení trvalého pobytu osobám z různých příčin, mezi neobvyklejší patří:

- jsou již zletilé a nebydlí se svými rodiči;
- jsou odstěhovány z různých důvodů do jiného bydliště a zatím nemají možnost se přihlásit na jinou adresu;
- prodaly svůj původní objekt k bydlení (byt nebo dům) a přestěhovaly se do jiného, ve kterém ještě nejsou splněny podmínky pro přihlášení (rozestavěný dům);
- jsou přihlášeny k trvalému pobytu v nemovitosti, ve které již nebydlí, nebo nikdy nebydlely;
- majitelé nemovitostí vystěhovali jako neplatiče nájmů ze svých objektů na základě pravomocného rozhodnutí soudu;
- jsou rozvedené a na základě pravomocného rozsudku o rozvodu manželství a vyrovnání společného jmění manželů musí opustit nebo již opustily místo svého trvalého pobytu.

Řada majitelů podává své žádosti především z všeobecně panujících obav o svůj nemovitý i movitý majetek. Z tohoto důvodu také většina majitelů neudělí souhlas přihlášení k trvalému pobytu do jejich objektu, ačkoliv příslušná právní norma (zákon č. 133/2000 Sb.) jasně deklaruje, že z přihlášení k trvalému pobytu nevyplývají žádná vlastnická práva k nemovitosti. V neposlední řadě jsou zmíněné obavy založeny také na činnosti soudních exekutorů, neboť jejich působnost se rovněž odvíjí v místě trvalého pobytu.

Z obdobných příčin podávají také někteří rodiče žádost o zrušení pobytu svým dětem, které propadly různým sociálním patologiím, např. drogám, gamblerství, alkoholismu. Ačkoliv by rodina měla dle vyjádření Jankovského (2003) plnit především pocit bezpečí, jistoty a důvěry, pak v těchto rodinách byly přetřhány základní vazby natolik, že z důvodu strachu o celoživotně nabyté vlastnictví, které je takto ohroženo lehkovážným životem dětí v důsledku jejich zadlužení, přistupují rodiče ke krajním

řešením. Ve funkčním domově mají být vytvořeny pevné kořeny, kam se rádi vracíme a čerpáme sílu. Domov není ani tolik místem nebo adresou, ale zejména místem, kde se realizuje specifická identita a svébytnost. (Jankovský, 2003, str. 79-81)

Tito rodiče často jednají pod tíhou okolností, rezignují a přistupují k řešení žádosti o zrušení jejich trvalého pobytu jako k jedinému možnému východisku, a to i přesto, že dle Ritschera (2005) by rodina měla zabezpečovat nejen socializační, enkulturační⁶ funkci, ale také v rámci své rozpočtové funkce i zajištění hmotného života. Dále lze souhlasit i s jeho tvrzením v knize „Systemische Modelle für die Soziale Arbeit“, že proces socializace a enkulturace se nevztahuje jen na časové období dětství nebo mládí, ale v podstatě se jedná o celoživotní proces.

„Sozialisation und Enkulturation sind keine zeitlich auf Kindheit und Jugend eingeeengte, sondern lebenslange Prozesse.“ (Ritscher, 2005, str. 118)

Je obtížné hodnotit a soudit svízelnou životní situaci rodičů i přesto, že často jednají v zájmu obav o své vlastnictví, nicméně i v těchto případech by měla rodina zůstat pevným bodem a rodinným zázemím pro budoucí návraty.

Uvedené důvody jsou jen orientačním výčtem nejčastějších příčin, řada žádostí o zrušení trvalého pobytu je ovšem natolik specifická, že je nelze paušalizovat - např. řízení s oběťmi trestných činů nebo domácího násilí na základě pravomocných rozhodnutí nebo usnesení o předběžném opatření (dle zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, např. zákon č. 99/163, občanský soudní řád, na jehož základě je násilník vykázán ze společného obydlí) vyžadují opravdu zvláštní a citlivý přístup. Domácí násilí je jevem latentním, který se projevuje jako zneužívání moci, síly a postavení. Projevuje se různými podobami psychického i fyzického nátlaku, až týrání. Oběť, která se snaží vyhnout agresorovu hněvu, často žije ve velmi stresujícím prostředí, které podkopává její sebevědomí, sebeúctu i sebehodnocení, neboť pachatel domácího násilí zcela ovládne její život.

⁶ Enkulturation – proces učení jedince žít ve společnosti a její kultuře.

Okolí vnímá domácí násilí někdy velmi zkresleně a dodnes přetrvává mnoho mýtů, např. oběti jsou k této roli předurčeny, neboť jsou náchylné k výběru partnera násilného typu, dalším nesprávným tvrzením je, že agresor je v podstatě nepostižitelný. (Spilková, 2005, str. 40 - 42)

O to více je potřeba ocenit obrovskou statečnost obětí, které najdou sílu k vyhledání pomoci a možnosti vystoupit z uvedeného domácího prostředí. V zahájených správních řízeních o zrušení adresy trvalého pobytu se pak často přistupuje ke spolupráci s institucemi činnými v trestním řízení nebo nestátními pomáhajícími organizacemi – intervenční centra, krizová centra, Policie ČR. Na základě své spolupráce s Intervenčním centrem pro osoby ohrožené domácím násilím, Diecézní charita České Budějovice, mohu opravdu potvrdit, že je zapotřebí velmi citlivého a odborného vedení. Oběť musí najít vnitřní sílu a hlavní impulsy k řešení situace, v mnoha případech se jedná o zásah do rodinného zázemí, ve kterém vyrůstají i nezletilé děti. Z hlediska zrušení trvalého pobytu agresorovi pak dochází k velkému posunu a vytvoření bezpečného zázemí oběti. Ke zvláštnímu případu v mé praxi došlo, když byl naopak rušen trvalý pobyt oběti, která poté využila anonymity úřední adresy na ohlašovně Magistrátu města České Budějovice, a vyhnula se tak opakovaným atakům násilníka.

Na úředně zrušený trvalý pobyt nelze pohlížet jen z hlediska byrokratického, je třeba vnímat potřeby navrhovatelů i povinných, za kterými stojí obyčejné lidské a nelehké životní případy. Některé stresující aspekty současné doby vedou často k neobvyklým řešením, se kterým příslušný zákon (zákon č. 133/2000 Sb.) rozhodně nepočítal, avšak přesto pro ně vytvořil dostatečný prostor.

1.5.2 NEGATIVNÍ DOPADY ZRUŠENÉHO TRVALÉHO POBYTU

Úskalím úředního rušení trvalého pobytu je předcházení účelovosti podávání některých žádostí občany, kteří mají tendenci si nechat úředně zrušit trvalý pobyt ve spolupráci s navrhovatelem, aby předešli a vyhnuli se tak různým trestným stíháním,

vymáhání exekucí, účasti na soudních jednáních či vyhýbání se daňovým povinnostem. Počítají s tím, že jejich trvalý pobyt na adrese ohlašovny městského úřadu bude více anonymní. Zamezit tomuto nekalému jednání lze jedině pečlivým prověřováním městského úřadu, zda je opravdu dodrženo současné naplnění podmínek zákona, a tím jsou především zánik užívacího práva a jasně prokazatelné neobývání objektu občanem, jemuž má být trvalý pobyt zrušen. (zákon č. 133/2000 Sb.)

Negativním dopadem zrušení trvalého pobytu se stává nepříjemná skutečnost, že se občan často ani nedozví, že mu byl trvalý pobyt zrušen, a ačkoliv je institut trvalého pobytu obvykle uváděn jen jako údaj evidenční nebo registrační, mnoho zákonů s ním kooperuje, a tak se občan dostává do komplikovaných životních situací. Pokud už se o této skutečnosti dozví, zjistí, že se na trvalý pobyt váže mnoho práv, např. právo volební, a naopak i výkon mandátů v obecních zastupitelstvech, ale také povinností – úhrada poplatků za svoz a likvidaci odpadu v místě trvalého bydliště, a to i za předpokladu, že se skutečný pobyt s trvalým neshoduje. Dále podávání žádostí o poskytování některých dávek sociálního zabezpečení se řídí podle místa trvalého pobytu oprávněné osoby a předkládají se u příslušné Okresní, Pražské nebo Městské správy sociálního zabezpečení a jedná se např. o tyto dávky:

- vdovský důchod, sirotčí důchod, vdovecký důchod, předčasný starobní důchod, dobrovolné důchodové pojištění;
- peněžité pomoci v mateřství (OSVČ), posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti občanů;
- pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (OSVČ);
- porodné, pohřebné, rodičovský příspěvek, přídavek na dítě, příspěvek na bydlení;
- dávky péče o dítě: příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte, příspěvek na zakoupení motorového vozidla;
- invalidita, invalidní důchod.

Další institucí, na kterou se musí občan v nepříznivých životních situacích obrátit podle svého trvalého pobytu, je Úřad práce, např. s žádostí o:

- příspěvek na péči;
- podporu v nezaměstnanosti, rekvalifikaci uchazeče o zaměstnání;
- dále při zájmu o zaměstnání.

Vyjmenovány byly jen některé z mnoha případů, ve kterých se musí občan řídit svým trvalým pobytem, a to i za předpokladu, že toto místo je jen formální záležitostí. Pokud tedy občan žije např. v jiném městě, má úředně zrušený trvalý pobyt a nemá možnost se k pobytu přihlásit jinde, musí cestovat za uvedenými úřady do místa svého teoretického trvalého pobytu. Tzv. úřední adresa se vždy řídí podle posledního trvalého pobytu před zrušením a místem trvalého pobytu se stává sídlo ohlašovny městského úřadu podle posledního trvalého bydliště. Velmi často se občané dotazovali na možnost přehlášení tzv. úřední adresy na sídlo ohlašovny trvalého pobytu do města, kde se skutečně zdržují a žijí. Příslušný zákon ovšem neumožňuje přesouvání občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem do sídla ohlašovny v jiném městě a neexistuje tedy žádné jiné východisko ze vzniklých životních situací.

Další komplikace zrušením trvalého pobytu mohou nastat fyzickým osobám podnikajícím, které podnikají na základě uděleného živnostenského oprávnění a místo svého trvalého pobytu uvádějí jako místo podnikání. Pokud je jejich trvalý pobyt zrušen a mají bydliště uvedené v místě sídla ohlašovny, pak nelze toto sídlo uvádět jako místo podnikání. Příslušný zákon ukládá povinnost, že musí být fyzickými nebo právnickými osobami s trvalým pobytem v sídle ohlašovny doloženo místo podnikání v odlišném objektu, kterého jsou sami vlastníky, nebo je nutno doložit právní důvod užívání jiných prostor na základě prohlášení majitele objektu, ve kterém s jeho souhlasem umístí své podnikání. Souhlasné prohlášení je možno učinit přímo osobně na příslušném Živnostenském úřadě, nebo musí být předloženo písemně s úředně ověřeným podpisem. V opačném případě bude živnost zrušena. (zákon 455/1991, § 46)

Z některých uvedených životních eventualit je doloženo, že občan se stává v podstatě rukojmím svého disfunkčního trvalého pobytu. Paradoxně tak může dojít

k prohloubení stavu sociálního vyloučení některých osob, protože nebudou moci uplatnit dostatečně svá práva spojená s některými existenčními záležitostmi.

1.6 BEZDOMOVECTVÍ A PODPORA SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ

1.6.1 BEZDOMOVECTVÍ

Do jaké míry souvisí bezdomovectví s úředně zrušeným trvalým pobytem? Termín „bezdomovec“ má kořeny hluboko v historii, ovšem v průběhu času bylo toto označení postupně přetransformováno. V minulosti znamenalo především název pro osoby bez domovského práva, současná legislativa používá význam „bezdomovec“ pro občany bez státního občanství. (zákon 40/1991 Sb., § 3)

Současný bezdomovec je ovšem člověk, kterého většinou v důsledku nějaké životní komplikace postihne společenské sociální vyloučení a ztráta bydlení. Tito lidé ztrácejí domov ve smyslu návratu k někomu, tedy k lidem, kteří je mají rádi a poskytují jim dostatek životní opory. Jsou to často osoby, které ztratily zázemí, bez vztahů, naděje a smyslu života. To ovšem rozhodně neznamená, že jsou bez střechy nad hlavou, bezdomovce můžeme často vidat na ulici, vlakových nebo autobusových nádražích, v opuštěných budovách atd., ale mohou to být i lidé, kteří žijí v nevyhovujících nebo nejistých podmínkách.

Dle Evropské federace národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA)⁷ se vyskytují čtyři formy bezdomovectví: bez střechy, bez bytu, nejisté bydlení a nevyhovující bydlení. Osoby s úředně zrušeným trvalým pobytem lze zařadit do

⁷ FEANTSA – evropská nevládní organizace, založena v roce 1989 za účelem odstraňování a zmírňování chudoby a sociálního vyloučení osob ohrožených bezdomovectvím.

skupiny s nejistým bydlením, neboť dle jmenované Evropské federace sem patří zejména osoby žijící v nejistém bydlení, tedy v bydlení bez právního nároku (bez řádné nájemní smlouvy), osoby ohrožené vystěhováním (výpověď z nájemního bytu) a dále také osoby ohrožené domácím násilím. (Lux, et al., 2010, str. 12-13)

O všech občanech s úředně zrušeným trvalým pobytem nelze vždy tvrdit, že jsou zcela bez domova, některým osobám je původní trvalý pobyt zrušen, neboť již pobývají v jiném místě, většinou v nájmu nebo podnájmu, avšak majitelé nejsou ochotni s nimi uzavřít nájemní smlouvu a tím souhlasit s přihlášením k trvalému pobytu. Mezi méně časté příčiny rušení trvalého pobytu také patří např. prodej původního objektu (byt, dům) a přestěhování do nově budovaného domu, který ještě nevyhovuje podmínkám k přihlášení. Z toho jasně vyplývá, že nelze automaticky všechny občany s úředním trvalým pobytem označit za bezdomovce. Nicméně lze jednoznačně potvrdit, že úředně zrušený trvalý pobyt bezdomovcům velmi komplikuje jejich už tak nelehké postavení.

Průdková a Novotný (2008) uvádí, že mezi nejčastější příčiny ztráty domova patří rozpad rodiny a ztráta zaměstnání. Problém nezaměstnanosti opět naráží na institut trvalého pobytu, protože občan musí splnit všechny podmínky k registraci uchazeče o zaměstnání. Lidé bez domova často odcházejí, protože v místě jejich původního bydliště není dostatečná nabídka práce, a pokud se tedy nezdržují v místě svého trvalého pobytu, ztrácí možnost nabídek práce ze strany Úřadu práce, neboť evidence nezaměstnaných probíhá vždy u místně příslušného správního orgánu, tedy v místě trvalého bydliště uchazeče. Tento holý fakt vede často k tomu, že bezdomovci jsou mnohdy nuceni okolnostmi přijmout práci příležitostnou nebo dokonce nelegální. (Průdková, Novotný, 2008, str. 19)

Další souvislost bezdomovectví a úředně rušeného bydliště lze vysledovat u rodičů, kteří v důsledku obav o své vlastnictví požádají o zrušení trvalého pobytu svým již zletilým dětem, které propadly sociálním patologiím. Většina bezdomovců totiž užívá ve větší nebo menší míře alkohol nebo jiné drogy, které se stávají hlavním impulsem pro život na ulici. Úředně zrušený trvalý pobyt se tak stává následně nezbytným provázecím jevem, který jejich situace ještě ztíží.

Významnou komplikací je často také, že osoby s úředně zrušeným trvalým pobytem nemají platné doklady, které jsou velmi důležité pro uplatnění jejich zákonných nároků. Ze zrušení jejich trvalého pobytu a následného nahlášení adresy na ohlašovnu městského úřadu jim totiž vyplývá i povinnost požádat o nový občanský průkaz, ve kterém bude vyznačeno nové bydliště, a současně je jim občanský průkaz se starým bydlištěm zneplatněn.

Dalším častým problémem bývá přebírání korespondence, protože většina bezdomovců se v místě svého trvalého bydliště nezdržuje nebo při zrušeném trvalém pobytu často ani neví, kde se jim jejich poštovní zásilky ukládají. Pokud se ovšem k dotyčnému nedostane včas některé z případných rozhodnutí nebo vyměřených nedoplatků, nastupují neuvěřitelné sankce, represe, a tito lidé se pak vystavují i trestnímu stíhání.

1.6.2 PODPORA SOCIÁLNÍHO BYDLENÍ

„Lidé přijímají v průběhu svých životů důležitá rozhodnutí. Týkají se jejich vzdělání, volby povolání, změny zaměstnání a také situace bydlení.“ (Lux, et al., 2002, str. 231)

Je velmi důležité si uvědomit, že každý člověk prochází životním cyklem, tedy určitými etapami života, a v souvislosti s věkem jsou více či méně spojeny se způsobem bydlení. Tato posloupnost všech obydlí, která jsou obývána jednotlivci nebo rodinami v průběhu svého života, je nazývána tzv. dráhou bydlení a zahrnuje jak tendence vzestupné (např. z bydlení nájemného do bydlení vlastního), tak i tendence opačné (bydlení na ubytovnách nebo životní epizody končící až bezdomovectvím). Které důvody nás přimějí ke změně na našich drahách bydlení? Mezi nejčtenější patří:

- první společné partnerské bydlení;
- osamostatnění a odchod od rodičů;
- rozvod;

- práce, studium;
- změna kvality bydlení;
- vypršení smlouvy o nájmu, podnájmu. (Lux, et al., 2002, str. 243)

Některé z uvedených důvodů byly již také jmenovány jako příčiny rušení trvalého pobytu, mezi ně patří např. rozvod, dále odchod dětí od rodičů do jiného bydliště, ve kterém bohužel nemají možnost přihlásit se k trvalému pobytu, protože nedostaly souhlas od majitelů nemovitostí. Za odchod od rodičů je považováno i zmíněné rušení trvalého pobytu v důsledku sociálních patologií jejich dětí – drogy, alkohol, hráčství.

Další příčinou může být změna kvality bydlení z důvodu nákladů spojených s nájemným bydlením. V průběhu životního cyklu mohou nastat komplikované životní situace, které se také promítají do způsobu bydlení. Pokud odejdou děti z domova, bude stačit rodičům zajisté již bydlení menších rozměrů. Pokud jsou oba partneři stále zdraví, a mohou se spolehnout jeden na druhého, potom určitě snadněji toto období překlenou. Ovšem v případech náhlého ovdovění je tento stav již obtížnější a velmi často se stane, že vdova nebo vdovec není dostatečně solventní, aby sám financoval určitý druh bydlení, může se tak dostat do nepříznivé životní situace (zadluženost). Obdobnými případy jsou děti z rozvrácených rodin nebo rozvedené partnerské vztahy. Jmenovaní se mohou dostat do tíživých finančních podmínek, které bohužel mohou vyústit až ve zmíněné zrušení trvalého pobytu v důsledku neplacení nájmného.

Tyto velké sociální rozdíly by měly být řešeny včasnými intervenčními zásahy přiměřené bytové politiky státu s cílem vytvořit vhodné podmínky pro sociální bydlení, kterému by měly být vlastní zejména tři prvky:

- jedná se o sektor dotovaného nájmného bydlení;
- subvencovaného z veřejných prostředků;
- řeší a směřuje především k domácnostem s nižšími příjmy.

Významným prvkem podpory dostupnosti bydlení pro různě diferencované sociální skupiny obyvatel jsou dávky státní sociální podpory - příspěvek na bydlení, a dávky pomoci v hmotné nouzi - doplatek na bydlení.

K výpomoci v hmotné nouzi slouží doplatek na bydlení, který je vyplácen po řádném posouzení příjmů žadatele nebo příjmů okruhu společně posuzovaných osob (ve společné domácnosti), jestliže by po úhradě uvedených nákladů byly tyto příjmy nižší než částka stanoveného živobytí. Podmínkou nárokování této dávky je získání příspěvku na živobytí a požádat o ni je možné na příslušném Úřadu práce v místě trvalého pobytu žadatele. Výjimku poskytnutí dávky vytváří zákon o pomoci v hmotné nouzi, protože lze doplatek na bydlení poskytnout v případech hodných zvláštního zřetele i za předpokladu, že není splněna podmínka přihlášení k trvalému pobytu. V tomto případě ovšem vždy záleží na posouzení sociálního pracovníka příslušného Úřadu práce. (zákon č.111/2006 Sb., § 1)

Příspěvek na bydlení je dávkou státní sociální podpory, která je určena na úhradu nákladů bydlení nebo nákladů spojených s bydlením, a nárokovat jej může vlastník nebo nájemce bytu přihlášený k trvalému pobytu. O této dávce rozhodují krajské pobočky Úřadu práce a podání žádosti se řídí tzv. místní příslušností, tedy místem, kde je oprávněná osoba hlášena k trvalému pobytu. (zákon č. 117/1995 Sb., §. 66)

Zde vzniká podstatná bariera poskytovaného základního prvku bytové politiky, neboť řadě klientů se nepodaří získat souhlas majitele objektů k přihlášení trvalého pobytu nebo uzavřít klasickou nájemní smlouvu. Vlastníci nemovitostí nechtějí tyto smlouvy uzavírat z obav o své nemovité vlastnictví a často pronajímají byty bez jakékoliv existence řádně uzavřených smluv, aby se vyhnuly právním následkům spojených s případným vystěhováním neplatičů nájemného. Vznikají tak paradoxní případy, kdy tito potřební nájemci nedosáhnou na především pro ně určené dávky. (Lux, et al., 2010, str. 44)

Uvedená situace platí samozřejmě i pro osoby s úředně zrušeným trvalým pobytem, které si ze stejných příčin nemohou požádat o tyto dávky, neboť jsou sice přihlášeny k trvalému pobytu na ohlašovně trvalého pobytu příslušného městského úřadu a bydlí v nájemním bytě, ovšem bez uzavřené smlouvy. Situace je všeobecně velmi neutěšená, protože žijí v neustálém stresu týkajícím se obav z rychlé ztráty bydlení, která není založena na dostatečném právním důvodu (nájemní vztah).

1.6.3 SOCIÁLNĚ VYLOUČENÉ LOKALITY A ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝ TRVALÝ POBYT

Průvodním negativním prvkem vytváření sociálního bydlení je vznik okrajových, a tzv. sociálně vyloučených lokalit, v nichž dochází ke koncentraci sociálně slabých rodin. Sociální vyloučení obecně znamená vydělení osob nebo skupin mimo život většinové společnosti. Častým důsledkem sociálního vyloučení je obtížný přístup na trh práce, a tím způsobená vyšší míra nezaměstnanosti. V sociálně vyloučených oblastech se poté odráží např. nekvalitní, nedůstojné bydlení a především vysoká míra kriminality, vandalismus, sousedské konflikty. (Lux, et al., 2010, str. 12)

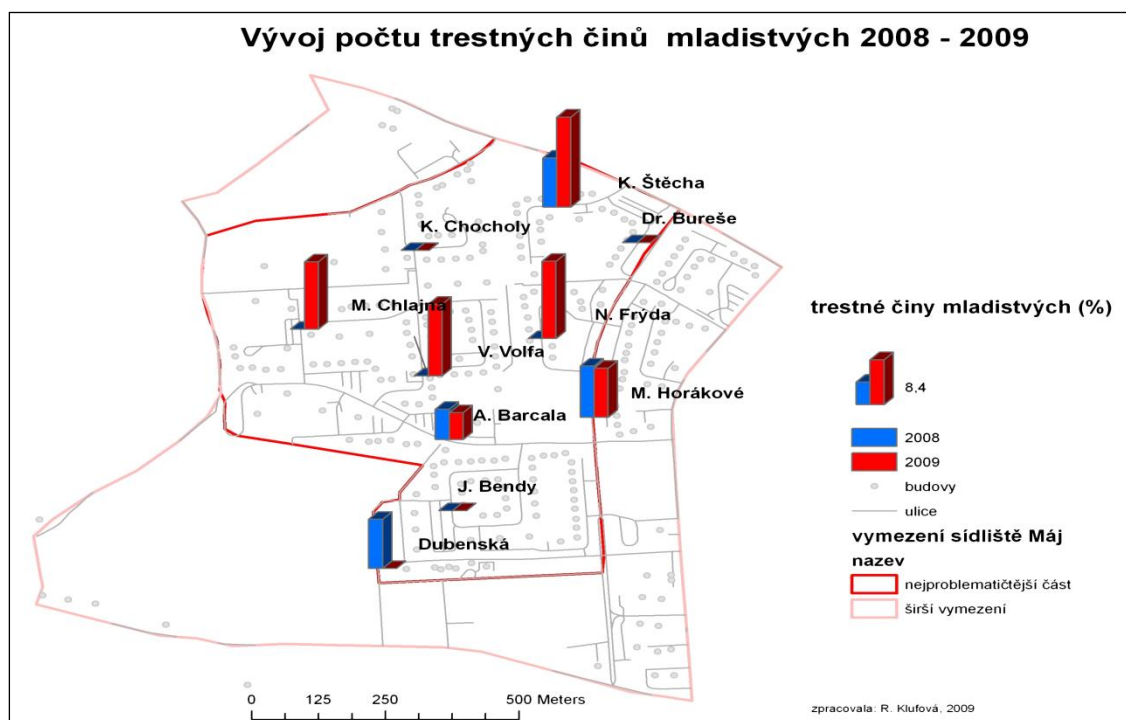
I tady lze poukázat na určitou souvislost s institutem trvalého pobytu, neboť všechna trestní oznámení směřují k pachateli. Veškerá předvolání a předvedení se odvíjejí od jeho trvalého pobytu, který je zpravidla prvním místem, odkud se rozvíjí následné pátrání Policie ČR, hledání příčin a důkazů. Velmi častou obrannou reakcí majitelů domů nebo bytů na vzniklou situaci je již zmíněná neochota udělit souhlas s přihlášením trvalého pobytu. Pokud s přihlášením souhlasili, pak dalším následným krokem je využití práva na podání žádosti o zrušení trvalého pobytu osobám, které se dopouští trestné činnosti. Není výjimkou, že takto často činí i rodiče dětí, které se dostaly do střetu se zákonem.

I na území města České Budějovice vznikají podobné sociálně vyloučené lokality, nejznámější z nich je oblast městské části České Budějovice 2, sídliště Máj. K nejvyšší koncentraci sociálně slabých domácností dochází v ulici V. Volfa, M. Chlajna a přilehlých oblastech. Typickým znakem sociálně vyloučených lokalit je zvýšená kriminalita vznikající též následkem vysoké míry nezaměstnanosti. Uvedená městská část potvrzuje trend stoupající trestné činnosti. Dalšími průvodními negativními jevy jsou časté užívání drog mladistvými a rušení nočního klidu. Dle vyjádření odborníků z organizace Jihočeský streetwork je uvedená oblast z hlediska drogové problematiky velmi riziková. Pracovníci této organizace zjistili vysokou míru užívání psychotropních

a omamných látek, např. pervitinu a dále marihuany. I v této lokalitě se odehrává sídlištní kriminalita ve vysoké míře, jedná se např. o vykrádání aut a sklepů, škody na majetku, znečišťování veřejného prostranství. Městská policie České Budějovice se věnuje se zvýšenou pozorností místům, která jsou vymezena ulicemi V. Volfa, M. Chlajna, J. Bendy a okolí. (Kozlová, Klufová, 2012)

Uvedené negativní sociální jevy se projevují a souvisí s úředním rušením trvalého pobytu a přímo se odráží v množství podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu, neboť řada majitelů bytů, rodičů se snaží ochránit svůj majetek před hrozícími exekucemi nebo policejním vyšetřováním v místě trvalého pobytu pachatelů. V následující mapě č. 1 je znázorněna vyvíjená trestná činnost mladistvých ve zmiňované lokalitě v období 2008 – 2009, která má dle uvedené publikace stále se zvyšující a stoupající tendence. (Kozlová, Klufová, 2012)

Mapa č. 1

Zdroj: Kozlová, L., Klufová, R. Sociálně prostorové nerovnosti v ohrožené lokalitě sídliště Máj v Českých Budějovicích. 2012.

1.6.4 GENDER A ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝ TRVALÝ POBYT

„Potřeba iluze domova nezaniká, i když se člověk dostane tzv. na ulici, a dá se vyjádřit třemi základními aspekty. Domov vytváří především fyzické místo, kde se člověk pohybuje a spí, dále jsou to lidé, s nimiž se setkává, a denní režim, tj. určitý stereotyp vyvolávající pocit bezpečí.“ (Marek, et al., 2012, str. 67)

Genderová otázka se projevuje ve všech moderních oblastech dnešního života a tímto termínem označujeme vše, co porovnává rozdíly mezi pohlavími. Oakleyová (2000) označila gender jako sociální konstrukt, který utváří vlastnosti pohlaví muže a ženy prostřednictvím postoje společnosti a její kultury. (Oakleyová, 2000, str. 12) Z tohoto pohledu jsou i v oblasti bezdomovectví patrné rozdíly mezi muži a ženami. Ženy jsou především matkami, nesou v sobě geneticky vložené předpoklady pro ochranu rodiny a vytváření domova. Postavení žen bezdomovkyň je tedy více problematické. Jedná se většinou o ženy, které pocházejí z rozvrácených rodin, dále z nejvíce znevýhodněných vrstev, které dosáhly nízkého stupně vzdělání. Jsou slabší, neúspěšné a považují se za méněcenné. Volí častěji skrytou podobu bezdomovectví, protože je společnost odsuzuje velmi tvrdě, odezvy lidí na ženu bezdomovkyni jsou více nepřátelské a pobouřené. Ve skupině mužů bezdomovců působí ženy nevhodně a vyvolávají tyto reakce. (Hradecký, Hradecká, 1996, str. 43-44)

Žena bezdomovkyně se snaží své potíže řešit, vyhledává pomoc na rozdíl od muže, který má dojem, že si musí pomoci sám, jinak trpí pocitem selhání. Muži jsou tak ve spolupráci se sociálními pracovníky méně motivovaní, neflexibilní a často jsou považováni za agresivní jedince. Sklouznou snadno do hodnocení problémového a nedobrovolného klienta. (Marek, et al., 2012, str. 107 – 113)

Přestože nevhodné nebo nevyhovující ekonomické a sociální podmínky mají stejný účinek na ženy i na muže, nelze přesně zjistit, kolik mužů a žen se potýká s bezdomovectvím. Mnoho zdrojů se spíše přiklání k určitému názoru, neargumentují přesnými čísly, existují jen odhady o počtu mužů a žen bezdomovců. Marek (2012) ve

své knize uvádí, že počet žen využívajících služeb pro bezdomovce se v současné době blíží k 20 %. Jedná se o mladé ženy, kterých s přibývajícím věkem na ulici ubývá. (Marek, et al., 2012, str. 67)

Do jaké míry souvisí bezdomovectví s úředně zrušeným trvalým pobytem? Jaké společné znaky můžeme najít mezi těmito sociálními jevy? Jsou to především příčiny a důvody vzniklých životních situací, které mají za následek zrušení trvalého pobytu nebo mohou skončit až bezdomovectvím, tedy ztrátou domova. Jak již bylo zmíněno, muži bezdomovci se nebrání zjevnému bezdomovectví (na ulici), ženy volí častěji skrytou formu bezdomovectví, nelze tedy na nich na první pohled poznat, že žijí bez domova, snaží se stále dodržovat klasické sociální návyky a dodržují zákonné normy, ovšem jejich životní situace je nelehká. Právě tato skrytá forma bezdomovectví, která je nejčastější podobou, komplikuje zjistit přesné stavy a poměry sociálního fenoménu bezdomovectví.

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 CÍL PRÁCE

Záměrem této studie je analyzovat strukturu občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem, nejen z hlediska genderového, ale i územního, pro tento účel výzkumu jsem vybrala území města České Budějovice, neboť jsem měla možnost v této oblasti téměř tři roky působit, nasbírat dostatek informací a dat o migraci občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem, která se v průběhu své účinnosti neustále vyvíjí. Cílem této práce je zjistit a zmapovat strukturu občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem na území města České Budějovice. Účelem této studie je také vysledovat, ve kterých městských částech Českých Budějovic je trvalý pobyt občanům Českých Budějovic úředně rušen nejčastěji, dále upozornit na možné souvislosti s páchanou kriminalitou v sociálně vyloučené lokalitě Máj a úředně zrušeným trvalým pobytem jako reakcí na negativní jevy. Dalším cílem je také analyzovat vývoj počtu podaných žádostí o zrušení adresy trvalého pobytu na území města České Budějovice od roku 2000 – 2012.

2.2 HYPOTÉZY

V souvislosti s cílem práce byly vytvořeny dvě hypotézy. První hypotéza byla inspirována nejen odbornými názory Marka (2012), Hradeckého i Hradecké (1996), zabývajícími se mimo jiné aspektem pohlaví v bezdomovectví, jenž je velmi často spojováno s úředně zrušeným trvalým pobytem, ale také mým subjektivním zájmem o danou problematiku. S cílem práce koreluje také další hypotéza, která by měla

znázornit vývoj počtu podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu od roku 2000 -2012 na území České Budějovice.

Hypotéza 1: Občané s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic jsou převážně muži.

Hypotéza 2: Počet podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic se od roku 2000 zvyšuje.

Operacionalizace pojmů

Pro účely výzkumu bylo pracováno s následujícími pojmy:

- **trvalý pobyt** - místem trvalého pobytu se rozumí adresa pobytu občana v České republice, která je uvedena v registru obyvatel a kterou si občan zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání. Občan může mít jen jedno místo trvalého pobytu na území ČR; (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)
- **úředně zrušeným trvalým pobytem** – je-li údaj o místě trvalého pobytu úředně zrušen (zákon č. 133/2000 Sb., § 12), je místem trvalého pobytu občana sídlo ohlašovny městského úřadu, v jejímž územním obvodu byl občanovi trvalý pobyt úředně zrušen; (zákon č. 133/2000 Sb., § 10)
- **občan s úředně zrušeným trvalým pobytem** – je občan, přihlášený na k trvalému pobytu v sídle ohlašovny městského úřadu, neboť mu byl jeho původní trvalý pobyt zrušen na základě stanovených zákonných podmínek (zákon č. 133/2000 Sb., par. 12)
- **občan s úředně zrušeným trvalým pobytem na území města České Budějovice** – je občan přihlášený k trvalému pobytu na adrese sídla ohlašovny Magistrátu města České Budějovice, část České Budějovice 1, nám. Přemysla Otakara II. 2/2, neboť nemá možnost se přihlásit do jiného místa trvalého pobytu. Jedná se o adresu pouze formální, evidenční, tzv. úřední.

3 METODIKA

3.1 POUŽITÁ METODA

Bakalářské práce byla zpracována především na základě kvantitativního výzkumu, neboť vytvořené hypotézy bylo zapotřebí testovat, následně potvrdit, nebo odmítnout. Základním prvkem vypracování výzkumné části byla technika analýza dokumentace, jejíž vytvoření nebylo za účelem našeho výzkumu. (Disman, M., 2008, str. 76, 124) Jak uvádí Hendl (2005), tato technika vyžaduje přesné definování kategorií před započítáním analýzy, aby data byla kódována srovnatelným způsobem.

Následným získáním a analýzou sekundárních dat z dokumentace o zahájených správních řízeních, jejich průběhu a vydaných konečných rozhodnutí o zrušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic bylo provedeno statistické vyhodnocení uvedených dat, které bylo založeno hlavně na kohortně komponentní projekční metodě, která vychází z pojetí populačního vývoje jako souhrnného procesu, jehož jednotlivými složkami jsou vybrané demografické ukazatele. Jako specifické statistické metody byly využity chí kvadrát test nezávislosti a metoda indexování.

3.2 CHARAKTERISTIKA ZKOUMANÉHO SOUBORU

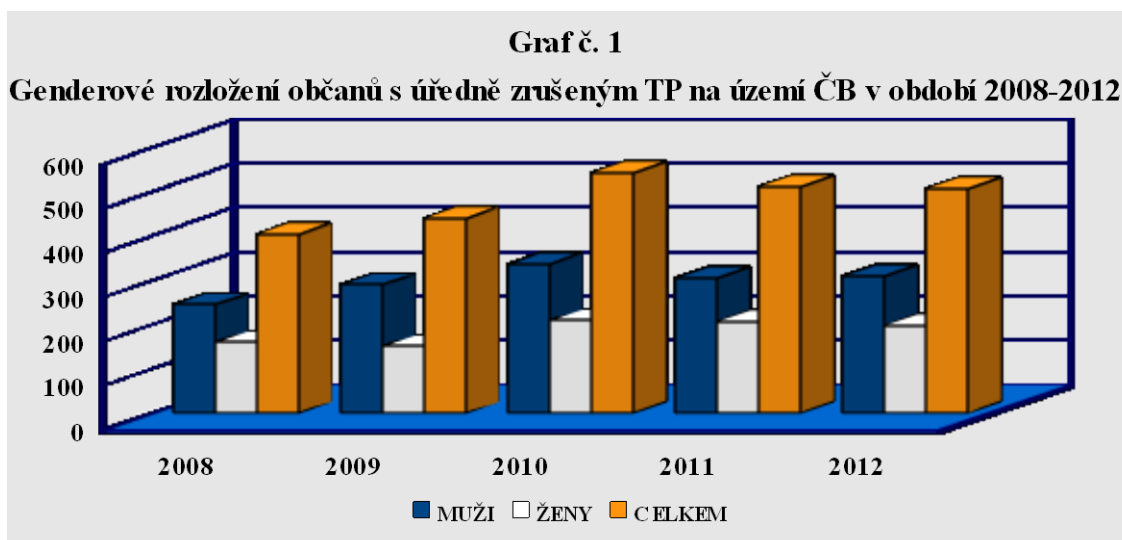
Výzkumný soubor tvořila kompletní dokumentace údajů o zahájených správních řízeních od roku 2000 a podrobnějšímu bádání byla podrobena především dokumentace údajů v období aktuálních posledních pěti let 2008 - 2012, kde byl zkoumán nejen průběh správního řízení, ale i vydaná konečná rozhodnutí o zrušení trvalého pobytu na území města Českých Budějovicích. Výsledky práce mohou být statistickým přínosem

pro úřady veřejné a státní správy ke zpracování různých ukazatelů v rámci migrace občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic.

4 VÝSLEDKY

4.1 STRUKTURA OBČANŮ S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM NA ÚZEMÍ MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE

V grafu č. 1 je znázorněno celkové množství občanů přihlášených na ohlašovně Magistrátu města České Budějovice v důsledku zrušení jejich trvalého pobytu na území města České Budějovice. Úhrnné stavy jsou rozlišeny i z hlediska pohlaví.

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

Následující tabulka č. 1 znázorňuje přesné číselné stavy (k poslednímu dni sledovaných roků) občanů, kteří byli v jednotlivých letech přihlášení na adresu sídla ohlašovny Magistrátu města České Budějovice.

Statistickým vyhodnocením znázorněn a porovnáním je prokázáno, že mezi muži a ženami, s ohledem na jejich početní stavy, není významný rozdíl.

Tabulka č. 1

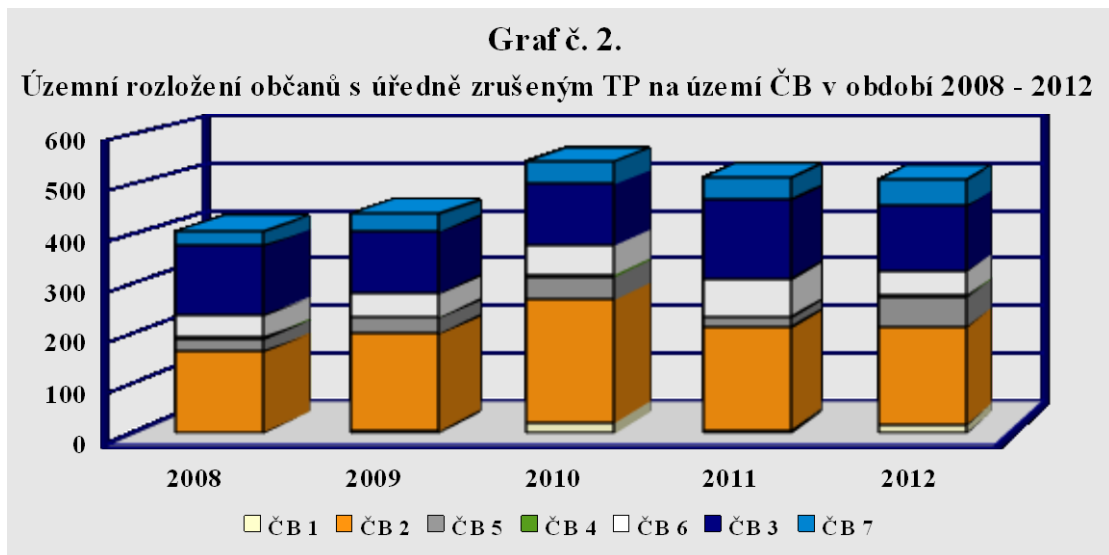
Struktura osob s úředně zrušeným trvalým pobytem na území města České Budějovice v období 2008 – 2012

OBDOBÍ/POHLAVÍ	2008 k 31.12.	2009 k 31.12.	2010 k 31.12.	2011 k 31.12.	2012 k 31.12.	Celkový počet osob s úředně zruš. TP
MUŽI	245	290	335	305	309	1484
ŽENY	160	150	209	207	199	925
Celkový počet osob s úředně zruš. TP	405	440	544	512	508	2409
chi-square	4,684					
stupeň volnosti	4					
p-value	0,321					

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

4.2 ÚZEMNÍ ROZLOŽENÍ OBČANŮ S ÚŘEDNĚ ZRUŠENÝM TRVALÝM POBYTEM V OBCI ČESKÉ BUDĚJOVICE

Teritorium města České Budějovice je územně členěno na 7 městských částí. Výzkumná studie se zabývá plošným rozložením procesu rušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic v průběhu uplynulého pětiletého období 2008 – 2012 a sleduje vývojový trend v jednotlivých městských částech. Bylo prokázáno, že v některých městských oblastech je trvalý pobyt občanům Českých Budějovic rušen ve větší míře než v ostatních a následující graf č. 2 ukazuje, v jakých městských oblastech dochází na podkladě podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu nejčastěji.

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

V další doplňující tabulka č. 2 je vyjádřeno přesné číselné vyjádření počtu osob s úředně zrušeným trvalým pobytem v jednotlivých městských částech Českých Budějovic. Na prvním místě s výrazně nejvyšším počtem občanů, kteří byli rozhodnutím Magistrátu města České Budějovice přihlášení na adresu ohlašovny, je městská část České Budějovice 2, patřící mezi nejhustěji obydlené a pro kterou je typická spíše bytová panelová výstavba, neboť na jejím území se rozléhá sídliště Máj a sídliště Šumava. Výstavba menších a modernějších staveb probíhá teprve v posledních letech. V období 2008 – 2012 byl v městské části České Budějovice 2 úředně zrušen trvalý pobyt 1 010 osobám. Další městskou částí, ve které byl zrušen trvalý pobyt ve vysokém počtu 674 osob za uvedené období, je část České Budějovice 3, která se naopak vyznačuje výstavbou historicky starší. V současné době probíhají v této čtvrti rozsáhlé rekonstrukce zděných činžovních domů a vzniká zde krásné městské bydlení na vysoké úrovni poblíž historického centra města. Následuje městská část České Budějovice 6 se zaevidovaným množstvím 277 osob, dále městská okrajová část České Budějovice 5, ze které „odešlo“ na úřední adresu ve znázorněném období 182 osob a zahradní vilová čtvrť České Budějovice 7 s počtem 205 občanů. Městská část České

Budějovice 4 je málo osídlenou částí, proto nebylo překvapující, že zrušení trvalého pobytu se týkalo jen nevelkého množství obyvatel v počtu 13 osob.

Tabulka č. 2

**Územní číselné vyjádření počtu osob s úředně zrušeným trvalým pobytem
v jednotlivých městských částech obce České Budějovice v období 2008 - 2012**

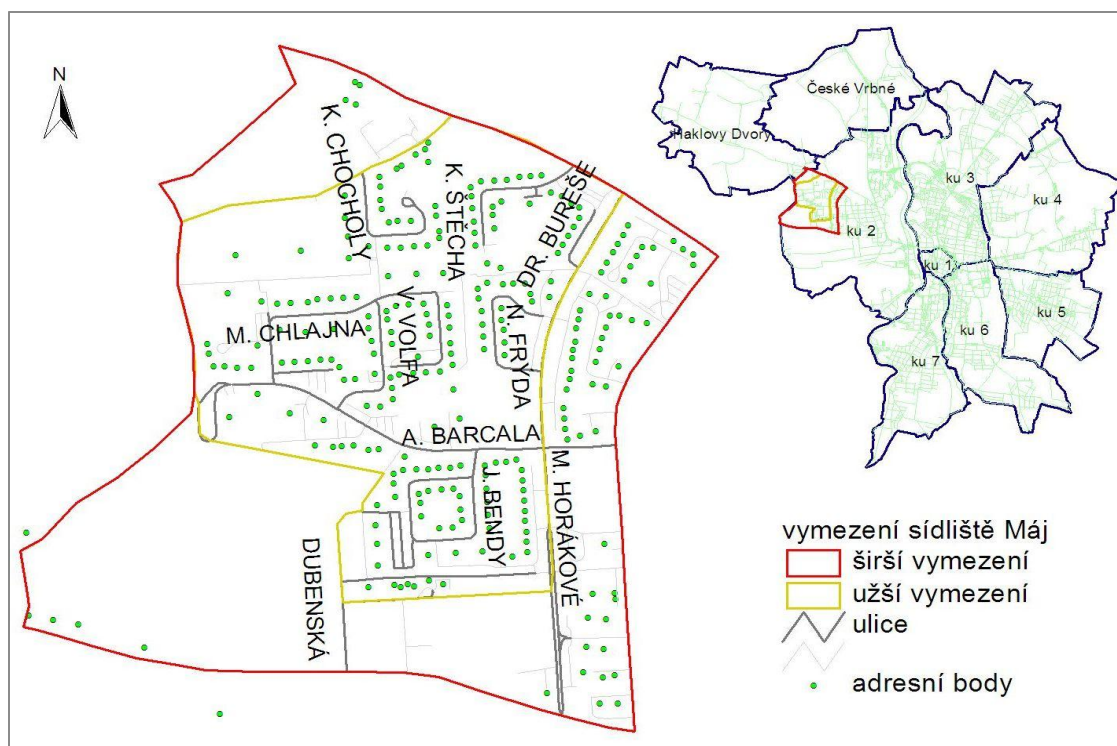
OBDOBÍ k 31. 12.	ČB 1	ČB 2	ČB 3	ČB 4	ČB 5	ČB 6	ČB 7	CELKEM
2008	1	163	139	2	26	45	29	405
2009	3	198	123	2	30	48	36	440
2010	21	246	122	5	46	59	45	544
2011	6	206	159	2	20	76	43	512
2012	17	197	131	2	60	49	52	508
CELKEM	48	1010	674	13	182	277	205	2409

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

V městské části České Budějovice 2 se rozkládá sídliště Máj, jedná se o největší a nejhustěji obydlenu oblast. Do této části města byla přesunuta velká část obyvatel z centra Českých Budějovic, nejvíce z městské části 3 a městské části 1, ve kterých se v minulosti nacházely byty nízké kategorie a v současnosti do nich investoři a restituenti investují nemalé finance za účelem jejich rekonstrukce. V důsledku tohoto trendu bylo zapotřebí najít a nabídnout levné, vyhovující bydlení, za tímto účelem bylo původním občanům poskytnuto náhradní bydlení v městské části České Budějovice 2. Postupem času došlo k odchodu a sestěhování rodin do této lokality, a vzniklo tak dnes označované „romské ghetto“, které patří k sociálně nejslabším vrstvám a rozkládá se především v ulicích V. Volfa, M. Chlajna, J. Bendy, dále přilehlých oblastech ohraničených ulicemi A. Barcala, K. Štěcha, N. Frýda, Dubenská a také ulicemi M. Horákové, Dr. Bureše, K. Chocholy. Mapou č. 2 je vymezeno území sociálně

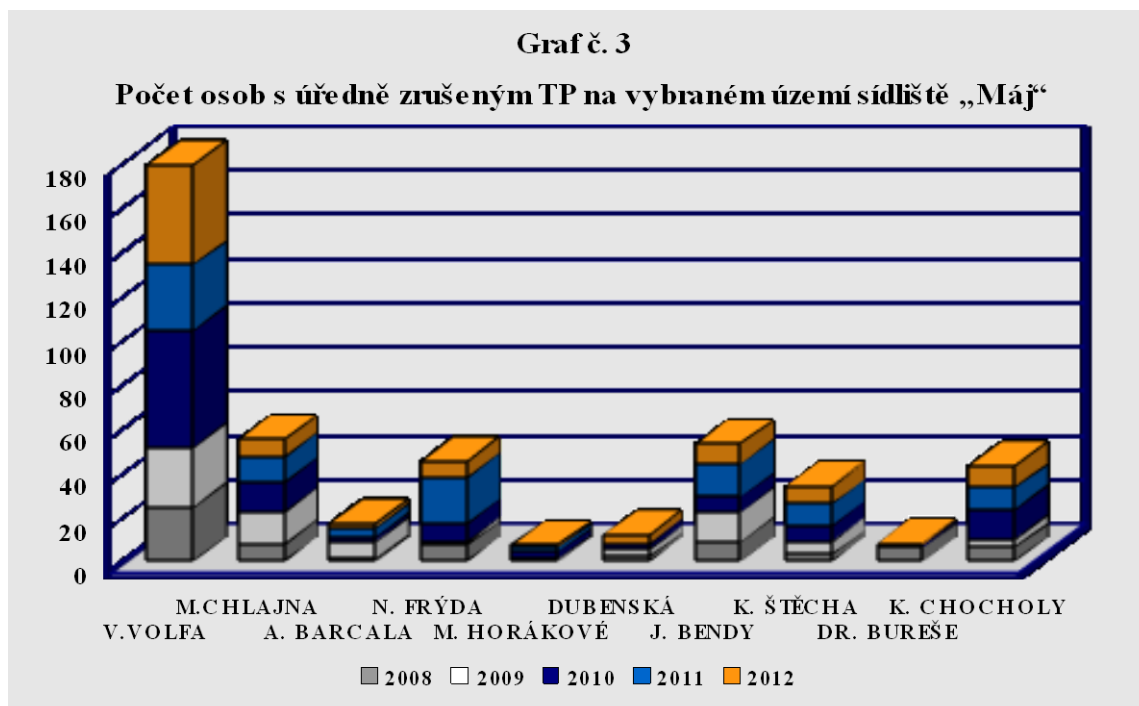
slabých rodin, které tak byly zmíněným vývojem koncentrovány do popisované čtvrti. (Kozlová, Klufová, 2012)

Mapa č. 2 – geografické vymezení sídliště Máj

Zdroj: Kozlová, L., Klufová, R. Sociálně prostorové nerovnosti v ohrožené lokalitě sídliště Máj v Českých Budějovicích. 2012.

Následující graf č. 3 znázorňuje počet osob, kterým byl zrušen trvalý pobyt v jednotlivých ulicích uvedené sociálně vyloučené lokality v letech 2008, 2009, 2010, 2011 a 2012, které jsou barevně odlišeny. Z uvedeného vyplývá, že v této oblasti byl rušen trvalý pobyt v uplynulých pěti letech zejména občanům, kteří měli své trvalé bydliště v ulici V. Volfa, také v přilehlé ulici M. Chlajna a ulici J. Bendy.

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

Následující tabulka č. 3 znázorňuje doplňující úhrnné stavy ke grafu č. 3, zajímavým vyplývajícím ukazatelem je procentuální poměr počtu občanů se zrušeným trvalým pobytem v této oblasti k celkovému počtu občanů se zrušeným trvalým pobytem v celé městské části České Budějovice 2. Výzkumem bylo prokázáno, že se tato sociálně slabá lokalita podílí na celém území městské části České Budějovice 2 vysokým podílem zahájených správních řízení o zrušení trvalého pobytu s následným přihlášením na tzv. úřední adresu. Ve sledovaném období dosahoval podíl vybrané lokality sídliště Máj na celém území městské části České Budějovice 2 až 50 %.

Zjištěné počty byly podrobeny časovému statistickému srovnání pomocí tzv. řetězových indexů. Ke srovnání dat se používá bezprostředně předcházející hodnota.

Tabulky č. 4 a č. 5 prezentují situaci nejen celé vymezené oblasti sídliště Máj (mapa č. 2), ale také problematiku nejvíce zatížené ulice V. Volfa. Z výsledků získaných ukazatelů je patrné, že v období 2008 – 2012 mělo úřední rušení trvalého pobytu

občanům této oblasti zvyšující se tendenci. Relativní přírůstky byly převážně kladné, absolutní průměrné přírůstky a koeficienty průměrného růstu tuto skutečnost potvrzují.

Tabulka č. 3
Počet osob s úředně zrušeným TP na vybraném území sídliště Máj

ULICE	2008		2009		2010		2011		2012	
	MUŽI	ŽENY	MUŽI	ŽENY	MUŽI	ŽENY	MUŽI	ŽENY	MUŽI	ŽENY
V. VOLFA	10	14	17	10	22	31	18	12	29	16
M. CHLAJNA	7	1	10	4	10	4	9	2	6	2
A. BARCALA	1	0	5	3	2	0	3	1	2	0
M. HORÁKOVÉ	0	0	1	0	3	0	2	0	1	0
6K.ŠTĚCHA	3	0	5	1	6	1	7	3	5	3
DR. BUREŠE	4	2	0	0	0	1	0	0	1	0
K. CHOCHOLY	4	2	3	1	9	4	7	3	7	3
N. FRÝDA	3	4	1	1	3	5	10	11	4	3
J. BENDY	4	5	8	5	5	2	7	8	7	2
DUBENSKÁ	1	1	3	0	3	0	0	0	2	2
CELKEM	37	29	53	25	63	48	63	40	64	31
CELKEM OSOB	65		78		111		103		95	
CELKOVÝ POČET OSOB SE ZRUŠ. TP V ČB 2	163		198		246		206		197	
% PODÍL VYBRANÉHO ÚZEMÍ V CELKOVÉM POČTU OSOB SE ZRUŠ. TP V ČB 2	40,49 %		40,41 %		45,12 %		50,00 %		48,22 %	

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

Tabulka č. 4

SÍDLIŠTĚ MÁJ	počet osob se zruš. TP	řetězové indexy	relativní přírůstky
2008	65		
2009	78	1,20	0,20
2010	111	1,42	0,42
2011	103	0,93	-0,07
2012	95	0,92	-0,08
chronologický průměr		93,00	
průměrný absolutní přírůstek		7,50	
průměrný koeficient růstu		0,37	

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

Tabulka č. 5

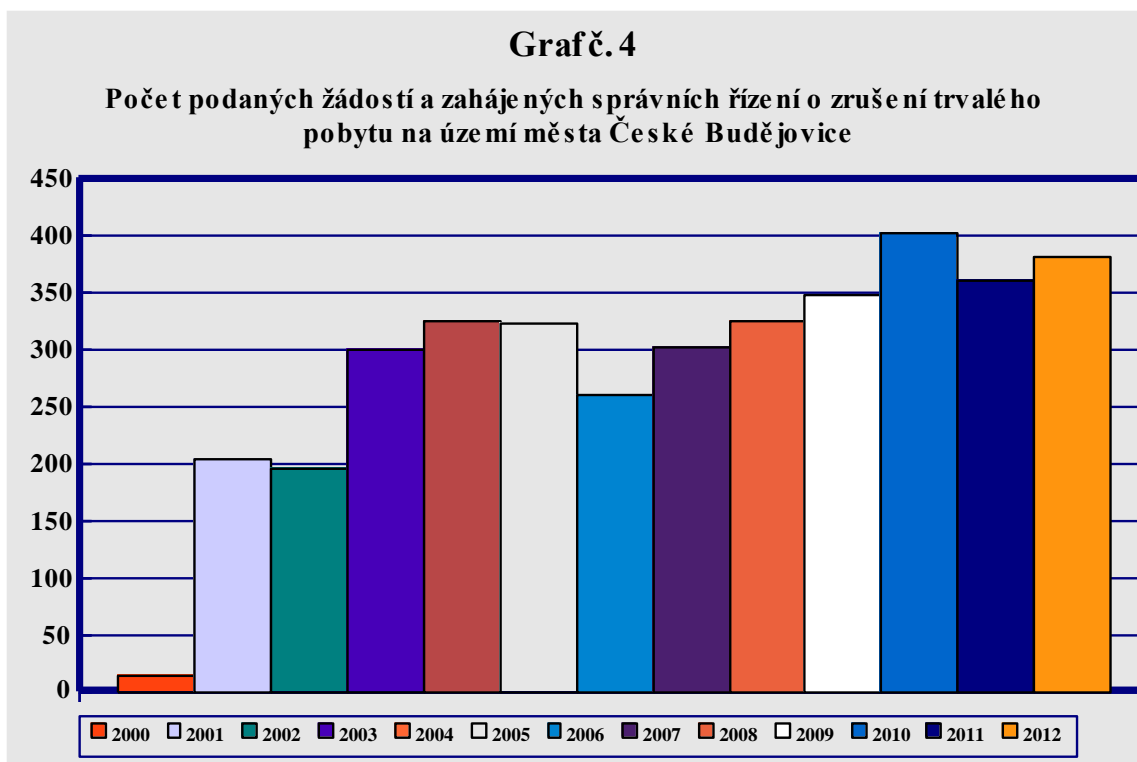
ULICE V. VOLFA	počet osob se zruš. TP	řetězové indexy	relativní přírůstky
2008	24		
2009	27	1,13	0,13
2010	53	1,96	0,96
2011	40	0,75	-0,25
2012	45	1,13	0,13
chronologický průměr		38,63	
průměrný absolutní přírůstek		5,25	
průměrný koeficient růstu		0,47	

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

4.3 POČET ZAHÁJENÝCH SPRÁVNÍCH ŘÍZENÍ O ZRUŠENÍ TRVALÉHO POBYTU NA ÚZEMÍ MĚSTA ČESKÉ BUDĚJOVICE

Rušení trvalého pobytu probíhá na základě nabytí účinnosti zákona 133/2000 Sb. od 1. 7. 2000 a počet zahájených správních řízení je totožný s počtem podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu na území města České Budějovice, neboť správní orgán se

musí dle ustanovení zákona 500/2004 Sb. zabývat každým podnětem učiněným ze strany navrhovatele. V grafu č. 4 je znázorněn vývoj podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu od roku 2000 – 2012. Vzhledem k tomu, že proces rušení trvalého pobytu probíhá až od poloviny roku 2000, je z grafu patrný propad počtu podaných žádostí v tomto roce, neboť jich bylo podáno jen 14. V dalších letech byl již vývoj podávaných žádostí a zahajovaných správních řízení celkem vyrovnaný a vykazuje vzestupnou tendenci. Je velmi důležité v této záležitosti také podotknout, že počet podaných žádostí nebude nikdy totožný s počtem osob se zrušeným trvalým pobytem ve sledovaných letech, protože jednotlivé žádosti obsahovaly návrhy na zrušení adresy místa trvalého pobytu více občanům

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

Následující tabulka č. 6 znázorňuje přesné číselné vyjádření počtu podaných žádostí v jednotlivých letech 2000 – 2012 a umožňuje nám tak sledovat časový vývoj. Od roku 2000 až do současné doby má počet žádostí stoupající tendenci, neboť

statistickým porovnáním bylo zjištěno, že se dle použitých časových řad, relativní přírůstky podaných žádostí pohybují v období většinou v kladných hodnotách, průměrný koeficient růstu potvrzuje nárůst a průměrný absolutní přírůstek také.

V souvislosti s tímto ukazatelem byly podrobeny zkoumání i úhrnné stavy přihlášených osob na ohlašovnu Magistrátu města České Budějovice následkem jejich zrušeného trvalého pobytu v jednotlivých letech od počátku zavedení tohoto procesu od roku 2000 – 2012. (nabytím účinnosti zákona č. 133/2000 Sb.) Stoupající tendence je ještě více zřetelná.

Tabulka č. 6

Počet podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu na území města České Budějovice v průběhu let 2000 - 2008

OBDOBÍ	POČET ŽÁDOSTÍ	Řetězové indexy	Relativní přírůstky	POČET OSOB SE ZRUŠ. TP	Řetězové indexy	Relativní přírůstky
2000	14			11		
2001	203	14,50	13,50	204	18,55	17,55
2002	196	0,97	-0,03	208	1,02	0,02
2003	300	1,53	0,53	279	1,34	0,34
2004	326	1,09	0,09	436	1,56	0,56
2005	323	0,99	-0,01	430	0,99	-0,01
2006	261	0,81	-0,19	366	0,85	-0,15
2007	303	1,16	0,16	341	0,93	-0,07
2008	325	1,07	0,07	405	1,19	0,19
2009	347	1,07	0,07	440	1,09	0,09
2010	402	1,16	0,16	544	1,24	0,24
2011	361	0,90	-0,10	512	0,94	-0,06
2012	382	1,06	0,06	508	0,99	-0,01
CELKEM	3743			4684		
chronologický průměr	295,42			368,71		
průměrný absolutní přírůstek	30,67			41,42		
průměrný koeficient růstu	2,27			3,85		

Zdroj: Vlastní výzkum dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

V průběhu sledovaného období 2000 – 2011 byli přihlášení na adresu ohlašovny Magistrátu města České Budějovice 4 176 obyvatel následkem zrušení jejich trvalého pobytu, tento výzkumný soubor byl koncem 1. čtvrtletí 2012 již jen o velikosti 2 819 osob. Během probíhajících let 2000 – 2011 se totiž část osob postupně přihlásila k trvalému pobytu do jiného místa bydliště (důvodem také může být úmrtí). Důkazem je pohyblivost tohoto souboru osob, který je v průběhu roku 2012 zaznamenán v tabulce č. 7, konečný stav k 31. 12. 2012 činil 2 679 osob s úředně zrušeným trvalým pobytem hlášeným na evidenční adrese Magistrátu města České Budějovice. Také je znázorněn procentní podíl občanů z tohoto období přihlášených na tzv. úřední adresu k celkovému počtu obyvatelstva města České Budějovice k 31. 12. 2011.

Tabulka č. 7

Pohyb stavu občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic za období 2000 – 2011 a jejich podíl na celkovém počtu obyvatel města České Budějovice

ROK 2011	I. ČTVRTLETÍ STAV K 31. 3. 2012	II. ČTVRTLETÍ STAV K 30. 6. 2012	III. ČTVRTLETÍ STAV K 30. 9. 2012	IV. ČTVRTLETÍ STAV K 31. 12. 2012
POČET OSOB SE ZRUŠ. TP	2819	2777	2734	2679
CELKOVÝ POČET OBYVATEL ČB STŘEDNÍ STAV ROKU 2011	93 630 osob			
PODÍL V %	3,01	2,96	2,92	2,86

Zdroj: Český statistický úřad, 2012.

Zdroj: Vlastní výzkum z dokumentace Matričního úřadu Magistrátu města České Budějovice.

Z uvedené tabulky č. 7 je zřejmé, jak velký podíl zaujímají občané s úředně zrušeným trvalým pobytem v období 2000 – 2011 v celkovém počtu obyvatel v Českých Budějovicích ke dni 31. 12. 2011, a dále také ukazuje uvedenou pohyblivost tohoto stavu v průběhu roku 2012.

4.4 SUMARIZACE VÝSLEDKŮ

V závěru výzkumu je třeba zdůraznit některá zjištěná fakta. Výzkum byl veden několika směry a jedním z nich bylo zmapování struktury občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem v období 2008 - 2012. Statistickým zhodnocením stavu mužů a žen přihlášených na tzv. úřední, evidenční adresu v důsledku zrušení jejich trvalého pobytu bylo zjištěno pomocí statistické metody chí kvadrát testu nezávislosti, že mezi stavy mužů a žen na této adrese není významný rozdíl (viz tabulka č. 1), a nelze tedy potvrdit hypotézu č. 1 "Občané s úředně zrušeným trvalým pobytem na území Českých Budějovic jsou převážně muži".

Další oblast, která byla studována, je problematika zatížení úředním rušením trvalého pobytu v jednotlivých městských částech Českých Budějovic. Bylo potvrzeno, že v městské části České Budějovice 2 byl ve sledovaném období rušen trvalý pobyt vyššímu počtu obyvatel, než tomu bylo v ostatních městských částech, proto byl výzkum prohlouben v části České Budějovice 2 a zaměřen na její problematický segment sídliště Máj, který se vyznačuje vyšší mírou kriminality. Bylo prokázáno, že občané s úředně zrušeným trvalým pobytem ze sídliště Máj v období 2008 – 2012 se podílejí téměř 50 % na celkovém počtu zahájených správních řízení v celé městské části České Budějovice 2. Dále nejvyšší mírou se vyznačují obyvatelé ulice V. Volfa a statistickým vyhodnocením časových řad a řetězových indexů bylo potvrzeno, že tento trend ve sledovaném období je narůstající.

Poslední směr výsledků výzkumu objasnil a položil základ pro zhodnocení vývoje podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu. Pomocí metody indexování byla potvrzena hypotéza č. 2 „Počet podaných žádostí o zrušení trvalého pobytu na území Českých Budějovic se od roku 2000 zvyšuje“, neboť statistickým vyhodnocením byla verifikována tato skutečnost. (viz tabulka č. 6). Výzkum také definoval procentuální podíl občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem v letech 2000 – 2011 na celkovém počtu obyvatelstva města České Budějovice k 31. 12. 2011.

5 DISKUSE

V rámci bakalářské práce je institut trvalého pobytu představen jako úřední pojem, který je pro každého z nás velmi důležitý, neboť je úzce provázaný se zákonnými úpravami jednotlivých životních situací každého občana.

Snahou této práce je ovšem také prezentovat trvalý pobyt nejen z hlediska úředního, ale také z pohledu lidského. Trvalý pobyt je pro mnohé z nás také domovem. Mohou ovšem nastat nepředvídatelné a svízelné životní okolnosti, naše cesty se zkomplikují, důsledkem může být zrušení trvalého pobytu a v souvislosti s tím mohou být některá práva občana těžko vymahatelná.

Převládá názor, že na tzv. úřední adrese jsou přihlášení bezdomovci. Budeme-li se řídit typologií ETHOS, vyvinutou evropskou federací národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA), o kterou se opírá Lux (2010) i Hradecký (2007), pak nelze popřít, že z větší části jsou na ohlašovně Magistrátu města České Budějovice přihlášení dle této typologie bezdomovci, tedy lidé bez přístřeší nad hlavou, lidé žijící v obtížných a nevyhovujících bytových podmínkách, ale také lidé, kteří jen nemají možnost mít vlastní nemovitost. Bydlení v pěkném, upraveném, avšak pronajatém bytě bez řádné nájemní smlouvy je ovšem bydlením za velmi stresujících podmínek, protože pokud majitel domu nebo bytu neudělí souhlas k trvalému pobytu, obyvatelé žijí ve velmi nejistých podmínkách, zůstávají stále přihlášení na bývalých adresách a vlastně se tak stávají rukojmím svého trvalého pobytu, ve kterém již nežijí a ani ho nepovažují za svůj domov. (Lux, et al., 2010)

Velmi zajímavým shledávám fakt, že většina příčin bezdomovectví uváděných Luxem (2010), např. změna struktury rodiny, rodinné nebo manželské problémy, diskriminace ženy, domácí násilí, narušené vztahy mezi rodiči a dětmi, jsou téměř totožné s důvody zrušení trvalého pobytu. Dle Marka (2012), Hradeckého a Hradecké (1996) jsou bezdomovci v České republice především muži a budeme-li předpokládat,

že na tzv. úřední adrese jsou z velké části bezdomovci (tedy lidé, kteří žijí v nejistém nebo nevyhovujícím bydlení – typologie ETHOS- FAENSA), pak i struktura populace občanů s úředně trvalým pobytem na území města Českých Budějovic by měla do jisté míry kopírovat tento fakt. Postavení muže a ženy ve společnosti je velmi určující. Z tohoto pohledu byli podrobeni občané s úředně zrušeným trvalým pobytem genderovému srovnání. Hypotéza č. 1 ovšem vyvrátila toto tvrzení, neboť dle statistického zhodnocení není mezi muži a ženami významná diference. Na základě tohoto zpracování lze jednoznačně potvrdit, že příčiny zrušení trvalého pobytu občanům města České Budějovice (téměř shodné s příčinami bezdomovectví) se dotýkají obou pohlaví bez rozdílu.

Dále panuje všeobecný názor, že na tzv. úřední adrese se občané schovávají před trestnou činností a plněním zákonných povinností. Je pravdou, že příslušný zákon vytvořil podmínky, proto aby občané této adresy byly více anonymní, ale přihlášení k trvalému pobytu na jakékoliv adrese nezakládá žádné osvobození od povinností občana a výjimkou není ani trestní stíhání. Naopak, někteří tito občané časem zjistí, že přihlášením na této adrese více ztrácejí, než získávají. Úkolem této práce také bylo objasnit negativa zrušeného trvalého pobytu, kterými jsou bezesporu komplikace navázané na institut trvalého pobytu v oblasti vyřizování běžných úředních záležitostí a žádostí při uplatňování práv občana (podpora v nezaměstnanosti, dávky státní sociální podpory, dávky pomoci v hmotné nouzi).

Kriminalita a trestná činnost mnohdy vyvolává obranné reakce majitelů nebo nájemců nemovitostí, dále také rodičů podávající často žádost o zrušení trvalého pobytu, aby tak ochránili svůj majetek před následky trestního jednání svých zletilých dětí, které žijí v různých sídlištních partách, užívají drogy a páchají i jiné trestní činy, především krádeže, vyhrožování atd. Teritorium města Českých Budějovic bylo podrobeno strukturálnímu zkoumání z hlediska počtu občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem v jednotlivých městských částech. Výzkum prokázal vyšší počet zrušených trvalých pobytů občanům v městské části České Budějovice 2, na jejímž území leží sídliště Máj, které je považováno za jedno ze sociálně vyloučených lokalit

města. Dle Luxe ((2010) je pro tyto lokality následkem koncentrace sociálně vyloučených domácností typická soustředěnost sociálních problémů, např. zvýšená míra nezaměstnanosti, sousedské konflikty, nekvalitní bydlení, především však kriminalita a vandalismus. Na základě vypracované studie Kozlové a Klufové (2012) je potvrzeno, že v uvedené lokalitě byla zjištěna v letech 2008 – 2009 stoupající míra kriminality mladistvých. V této oblasti se dle vyjádření pracovníků Jihočeský streetwork potýkají mladí lidé i se zvýšeným užíváním marihuany a psychotropních, omamných látek. Podrobným výzkumem stavu občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem v oblasti České Budějovice 2, sídliště Máj, byla potvrzena souvislost s uvedenými jevy, neboť zvýšený počet zrušených trvalých pobytů v této sociálně slabé lokalitě zcela koreluje se zjištěnými výsledky studie Kozlové a Klufové (2012)

V kontextu s uvedeným je třeba zdůraznit, že zrušení trvalého pobytu občanovi, který se nezdržuje ve svém bydlišti z důvodů pobytu ve vězení, vazbě, detenčním nebo jiném zařízení, lze jedině na základě jeho písemného vyjádření, kterým jednoznačně přesvědčí a potvrdí, že již před nástupem trestu se v místě nezdržoval a ani se nehodlá se do místa svého trvalého pobytu v budoucnu vrátit. Jeho souhlas je velmi důležitý a musí být nezvratný. Z hlediska zákonného jsou sice podmínky pro rušení splněny, ovšem z hlediska etického by byl návrat tohoto občana do života bez trvalého pobytu velmi těžký.

Obvyklý úsudek o tom, že tzv. úřední adresa je značně početná a je zatěžující pro ostatní řádně přihlášené občany, je mylný. V průběhu roku 2012 byl výzkumem prokázán velmi nízký celkový podíl 2 – 3 % přihlášených občanů s úředně zrušeným trvalým pobytem v sídle ohlašovny Magistrátu města v průběhu let 2000 – 2011 k celkovému počtu obyvatel města České Budějovice v roce 2011. Vysvětlením jsou přísně stanovené zákonné podmínky pro zrušení trvalého pobytu. Přihlášeno bylo 4 176 osob ve sledovaném období 2000 – 2011 a tento výzkumný soubor osob k 31. 12. 2012 činil 2 679 osob. Evidenční adresa trvalého pobytu v sídle ohlašovny vykazuje funkci jako místo trvalého pobytu v jakémkoliv jiném objektu a tudíž je běžné, že část občanů nezůstává přihlášena na této adrese, pokud mají příležitost, přihlásí se k trvalému

pobytu v jiném objektu, ovšem značná část zůstává na této adrese přihlášená i nadále. Není výjimkou, že na tuto adresu jsou někteří občané v průběhu svého života přihlášení i několikrát.

Hypotéza č. 2 ovšem jednoznačně potvrdila, že počet podaných žádostí se od roku 2000 zvyšuje. Statistickým vyhodnocením a analýzou sekundárních dat byl verifikován i zvyšující se počet obyvatel přihlášených v minulých letech na ohlašovnu Magistrátu města České Budějovice v důsledku zrušení jejich trvalého pobytu. Lze tedy na základě zjištěného stanovit prognózu stavu týkajícího se počtu podaných žádostí a občanů se zrušeným místem trvalého pobytu, který by měl mít i v budoucích letech rovnoměrnou, až stoupající tendenci.

Je zjevné, že za každým zrušeným trvalým pobytem občana jsou mnohdy nelehké životní situace, způsobené stresujícími aspekty dnešní doby volající po řešení, a častou alternativou je právě zmíněný úřední úkon – zrušení trvalého pobytu. Na tzv. úřední, evidenční adresu (sídlo ohlašovny Magistrátu města České Budějovice), jsou nejčastěji přihlašováni právě občané s úředně zrušeným trvalým pobytem, a to z důvodů, které jsou v této práci již deklarovány. Ochráněn je jak zájem občana, který je vlastníkem nemovitosti, tak i zájem občana, jemuž je trvalý pobyt zrušen, neboť neztrácí z něj vyplývající práva.

Podstatným shledáním je také zjištění do jaké míry nás trvalý pobyt svazuje s jednotlivými právy. Dle mého názoru je třeba změnit řadu zákonů, které s trvalým pobytem operují a navazují na něj tato práva. V důsledku se může totiž pojem trvalého pobytu stát obtěžující překážkou. V dnešním globalizovaném a multikulturním světě se zkracují vzdálenosti, je zcela standardní, že většina obyvatel migruje, cestuje např. za prací nebo studiem a běžně uplatňované právní nároky i povinnosti občana by neměly být vázány jen do místa trvalého pobytu. Údaj o místě trvalého pobytu by měl být údajem především registračním, který by vypovídal o příslušnosti občana k některému vymezenému území naší republiky, neboť z hlediska statistického a evidenčního tuto funkci přebíral již v historii. Časem se ovšem tento údaj stal nezbytnou podmínkou k vyřízení některých životních situací, které by měli být dle mého názoru dostupné

z celého území České republiky. Elektronizace veřejné správy, ke které se v současnosti přistupuje, by mohla v tomto ohledu přinést nové předpoklady, neboť by značná část údajů, jenž je třeba v místě trvalého pobytu o občanovi ověřit, mohla být vedena elektronicky a tudíž být dosažitelná pro všechny úředníky na celém území České republiky.

6 ZÁVĚR

Smyslem bakalářské práce je upozornit na některá sociální témata, která souvisí s úředně zrušeným trvalým pobytem na území města České Budějovice a následným přihlášením občanů na adresu ohlašovny Magistrátu města České Budějovice. Jedná se jen o údaj evidenční, zcela fiktivní, který nemá nic společného se skutečným pobytem ani domovem. Snahou je poukázat na zvyšující a prohlubující se problematiku ve sledované oblasti v souvislosti s bezdomovectvím, kriminalitou a navazující nezaměstnaností.

Závěrem je třeba zdůraznit, že občan musí jednat v souladu s českou legislativou a dbát na dostatečné uspořádání svého institutu trvalého pobytu, neboť je úzce spjat s jeho právy a povinnostmi. V případě úředního zrušení jeho trvalého pobytu je mu stále ponechána možnost k tomu, aby je nijak nekrátil, avšak není to vždy řešení ideální a účelem této bakalářské práce bylo poukázat na úskalí a některé negativní stránky spojené s úředně zrušeným trvalým pobytem.

7 KLÍČOVÁ SLOVA

Domovské právo

Trvalý pobyt

Úředně zrušený trvalý pobyt

Bezdomovectví

Sociální bydlení

Gender

Sociálně vyloučená lokalita

8 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie

- ❖ DISMAN, M. 2008. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. 3. vyd. Praha. Nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-0139-7.
- ❖ HENDL, J. 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha. Portál. ISBN 80-7367-040-2.
- ❖ HLEDÍKOVÁ, Z., J. JANÁK a J. DOBEŠ. 2007. *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*. Doplněné a aktualizované vyd. Praha. Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7106-906-5.
- ❖ HRADECKÝ, I., et al., 2007. *Definice a typologie bezdomovství*. 1. Vyd. Praha. Vydáno v rámci projektu Strategie sociální inkluze bezdomovců v ČR spolufinancovaného Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR. ISBN 978-80-86451-13-8.
- ❖ HRADECKÝ, I. a V. HRADECKÁ, 1996. *Bezdomovectví – extrémní vyloučení*, 1. vyd. Praha. Naděje. ISBN 80-902-2920-4.
- ❖ JANKOVSKÝ, J. 2003. *Etika pro pomáhající profese*. 1. vyd. Praha. Nakladatelství Triton. ISBN 80-7254-329-6.
- ❖ KREBS, V. et al. 2005. *Sociální politika*. 3. vyd. přepracované. Praha. ASPI, ISBN 80-7357-050-5.
- ❖ LANGER, L., 1907. *Domovské právo. Populární výklad*. Praha. nakl. B. Kočí.
- ❖ LUX, M. et al. 2002. *Bydlení – věc veřejná. Sociální aspekty bydlení v České republice a zemích Evropské unie*. 1. vyd. Praha. Sociologické nakladatelství. ISBN 80-86429-12-1.
- ❖ LUX, M., M. MIKESZOVÁ a P. SUNEGA. 2010. *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva*

a návrhy opatření v ČR. 2. vyd. Praha. Sociologický ústav AV ČR. ISBN 978-80-7330-176-7.

- ❖ MAREK, J. et al. 2012. *Bezdomovectví v kontextu ambulantních sociálních služeb.* 1. vyd. Portál. Praha. ISBN 978-80-262-0090-1.
- ❖ OAKLEYOVÁ, Ann. 2000. *Pohlaví, gender a společnost.* 1.vyd. Praha: Portál. ISBN 80-717-8403-6.
- ❖ PETERKA, J. 2006. *Cesta k rodinným kořenům aneb praktická příručka občanské genealogie.* 1. vyd. Praha. Nakladatelství Libri. ISBN 80-7277-307-0.
- ❖ PRŮDKOVÁ, T. a P. NOVOTNÝ. 2008. *Bezdomovectví.* 1. vyd. Praha. Nakladatelství Triton. ISBN 978-80-7387-100-0.
- ❖ RADA, F. 1992. *Když se psalo T. G. M. České Budějovice v prvním desetiletí republiky.* 2. vyd. České Budějovice. Jihočeské nakladatelství Růže. 1992. ISBN 80-7016-049-7.
- ❖ RITSCHER, W. 2005. *Systemische Modelle für die soziale Arbeit. Ein integratives Lehrbuch für Theorie und Praxis.* 2. vyd. Heidelberg: Carl-Auer-Systeme-Verl. ISBN-10: 3-89670-225-4.
- ❖ STOKLASOVÁ, Z., 2007. *Cizincem na Moravě. Zákonodárství a praxe pro cizince na Moravě 1750 – 1867.* 1. vyd. Brno. Matice moravská. ISBN 978-80-86488-45-5.

Kapitola v monografii

- ❖ FASORA, L. HANUŠ, J a J. MALÍŘ (EDS). 2006. *Občanské elity a obecní samospráva 1848-1948.* In: STOKLASOVÁ. Z., 2006. *Domovské právo a obecní samospráva.* 1. vyd. Brno. Centrum pro studium demokracie a kultury. s. 138 – 145. ISBN 80-7325-091-8.

Příspěvek ve sborníku

- ❖ SPILKOVÁ, J. 2005. Aspekty problematiky domácího násilí z pohledu oběti, pachatele a okolí. **In:** *Domácí násilí a zdravotně postižení: sborník materiálů z celostátní konference organizované o.s. ORFEUS ve spolupráci s katedrou sociální práce a sociální politiky Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové za účasti Sexuologické společnosti České lékařské společnosti JEP.* Praha. Centrum denních služeb. s. 40 – 43. ISBN 80-903519-2-1.

Příspěvek v tištěném periodiku

- ❖ KOZLOVÁ, L., KLUFOVÁ, R. 2012. Sociálně prostorové nerovnosti v ohrožené lokalitě sídliště Máj v Českých Budějovicích. In *FÓRUM sociální politiky*, roč. 6, č. 3, s. 25-29. ISSN 1802-5854.

Elektronické zdroje

- ❖ BERROVÁ, P., 2009. Sčítání lidu: Domovská příslušnost a další údaje zjišťované při censech v minulosti. In: *mvcr.cz* [online]. 2009. [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/scitani-lidu-domovska-prislusnost-a-dalsi-udaje-zjistovane-pri-censech-v-minulosti.aspx>
- ❖ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD., 2012. Regionální údaje. *Czso.cz*. [online]. © 2012 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm
- ❖ MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. 2009. Zahraniční vztahy a EU. Směrnice 2004/38/ES o právu občanů EU na volný pohyb. *Mpsv.cz* [online]. © 2009. [cit. 2013-01-30]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/6944>
- ❖ MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. 2010. Služby pro veřejnost. Formuláře. Formuláře ke stažení. *Mvcr.cz* [online]. © 2010 [cit. 2013-04-25]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/formulare-ke-stazeni-736999.aspx?q=Y2hudW09Ng%3d%3d>

- ❖ RÁKOCZYOVÁ, M. a R. TRBOLA. 2010. Social Integration in the Czech Republik Long Ignored Issue as an Emerging Social Problem. In: *migrujici.cz* [online]. 2010 [cit. 2013-02-11]. Dostupné z: <http://www.migrujici.cz/index.php/cs/publikace/-stat>

Legislativa

- ❖ ČESKO. Království české. Zákon z 3. prosince 1863, jímžto se pořádají záležitosti domovské. XLIII. Zákoník říšský. č. 105. s. 368.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání.
- ❖ ČESKO. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 40/1993 Sb. o nabytí a pozbytí státního občanství České republiky.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 328/1999 Sb., o občanských průkazech.
- ❖ ČESKO. Vyhláška č. 326/2000 Sb. vyhláška Ministerstva vnitra o způsobu označování ulic a ostatních veřejných prostranství názvy, o způsobu použití a umístění čísel k označení budov, o náležitostech ohlášení o přechíslování budov a o postupu a oznamování přidělení čísel a dokladech potřebných k přidělení čísel.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení).
- ❖ ČESKO. Zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 500/2004 Sb. Správní řád.
- ❖ ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.
- ❖ EVROPSKÁ UNIE. Směrnice Evropského Parlamentu a Rady 2004/38/ES, ze dne 29. dubna 2004, o právu občanů Unie a jejich rodinných příslušníků svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států, o změně nařízení (EHS) č. 1612/68 a o zrušení směrnic 64/221/EHS, 68/360/EHS, 72/194/EHS, 73/148/EHS, 75/34/EHS, 75/35/EHS, 90/364/EHS, 90/365/EHS a 93/96/EHS.

9 PŘÍLOHY

- ❖ Přihlašovací lístek
- ❖ Potvrzení o změně trvalého pobytu
- ❖ Hlášení adresy pro doručování

Příloha č. 1

PŘIHLAŠOVACÍ LÍSTEK K TRVALÉMU POBYTU

Vypíšte číselně-hvězdičkově písmem bílé vyznačené místíčky. *) vzhledem ke skutečnému.

Příjmení: _____ **Jméno (jména):** _____

Rodné číslo: _____

Nová adresa místa trvalého pobytu:

Obec: _____
 Obec: _____
 Číslo ulice: _____
 Ulice: _____

Předchozí adresa místa trvalého pobytu:

Obec: _____
 Obec: _____
 Číslo ulice: _____
 Ulice: _____

Učitel do 15 let společně užívaná: _____ **Jméno (jména) dítěte:** _____ **Rodné číslo:** _____ **Místo narození:** _____

Nesouhlasí s přijímání dítěte a vaše, uváděte příjmení dítěte: _____

Podpis přihlašovaného: _____

Zaznamenal/a: _____ **Číslo vydaného potvrzení o změně TP:** _____

Datum: _____ **Podpis a razítko:** _____

Úřední záznam:

Číslo listu	Město	ulice	č. p.	okres

Jiná poznámka: _____

Doklad předložený při přihlášení trvalého pobytu: _____

Podpis příslušné osoby: _____

Rodné číslo: _____ **Jméno (jména):** _____

Příjmení: _____ **Podpis:** _____

Celý občanské právní předpis, osobního dokladu nebo průkazu o povolení k pobytu pro občana: _____

Máje o osobních (je příloha, bezplatně k dispozici u občana, resp. úřadu): _____

Příjmení: _____ **Jméno (jména):** _____

Adresa místa trvalého pobytu: _____

Obchodní firma (území) a číslo občanské osoby: _____

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, 2010

Příloha č. 2

Potvrzení s narušením duševní činnosti
Výše číselná kategorie: Cíle: * 111503 EA

Příjmení: _____
Jméno (první): _____
Přechodné číslo: _____

Přobíhá-li onemocnění fyzické povahy: _____

Název adresy místa trvalého pobytu: _____

Data narození: _____
Data ukončení: _____
Místo narození: _____

Potvrzení s narušením fyzické činnosti
Datum 15 let uplývání: _____

Příjmení	Jméno (první)	Přechodné číslo
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____
_____	_____	_____

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, 2010

Příloha č. 3

HLÁŠENÍ ADRESY PRO DORUČOVÁNÍ

Vypíšte čitelně hůlkovým písmem

Příjmení:

Jméno (jména):

Datum narození:

Adresa místa trvalého pobytu:

Okres:	
Obec:	
Část obce:	č.p.(ev.ř.)
Ulice:	č.or.

Adresa pro doručování:

Okres:	
Obec:	
Část obce:	č.p.(ev.ř.)
Ulice:	č.or.

Podpis:

Totožnost ověřena podle

- občanského průkazu
- cestovního dokladu
- průkazu povolení k pobytu pro cizince*)

č.:

*)Metodou se škrtěte

Záznam ohlašovny:

Datum:

Podpis a razítko:

Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, 2010